

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

ZVEZEK 11. - LETNIK III.

1905

VSEBINA.

Dr. Fran Ilešič: Prešeren med Hrvatli in Srbi	321
Borisov: Pesem o življenju	323
A. Gradnik: Kar besedi ti usta govorijo	323
Dr. Ivo Šorli: Plameni	324
Borisov: Kako sem vas ljubil!	337
F. Studenko: Čez tiho plan	337
Ing. chem. Jakob Turk: Naš vsakdanji kruh	338
Borisov: V sreče ugaslem svitu	340
Fran Govékar: Nad prepadom	341
Jos. Rusin: Po polju šel je	346
Borisov: Pred tovarno	346

Listek 318

Književnost: Kralj Lear. — Zbornik znanstvenih in poučnih spisov. — Josip Regali: Reliefi. — Vincencij Marinko: Po desetih letih. — Jaka Stoka: Ne kliči vruga! — Gabrijel Majcen: Metodika zemljepisnega pouka v ljudski šoli. — Schreiner-Bezjak: Slovenska jezikovna vadnica. — H. Sienkiewicz: Potop. — Adela Milčinič: Ivka. — Jovan Maksimovič: Anton Čehov. — Život dra. Jovana Subotića. — Dr. Gregorij Krek. — † Fra Orga Martić. — † Vjenceslav Novak. — 400letnica poljskega slovstva. — Dr. Janko Polec: Materialien zur Lehre von der Rehabilitation. — Rudolf Baumbach.

Gledališče in glasba: Slovensko gledališče. — Anton Linhart.

Umetnost: Ivan Vavpotič. — † Jean Jacques Henner.

Raznosterosti: Vseslovenski legit. listek.

Naše slike: Ivan Vavpotič: Vešče. (Umetn. priloga.) — Srečko Magolič: Pod Krimom. — G. Š. Vinjeta. — L. Conti: Triumf despotizma. — Japonke. (Fot.) — P. Jovanovič: Boj petelinov. — V. Copule: V kleti. — Vinjeta. — Srečko Magolič: Ribiča.

Slikarja napisov in lakirarja, dekoracijska, stavbena in pohištvna pleskarja.

Delavnica: Igriške ulice šte. 8.
Telefon 154.

Ustanovljeno 1842.

Brata Eberl
Ljubljana

Tovarna oljnatih barv, laka in firneža z električno gonilno silo.

Trgovina in pisarna: Miklošičeve (Franciškanske) ulice 6.

Ustanovljeno 1883.

Dobavitelj za c. kr. državne uradnike.

Odlikovani z zlato kolajno in častno diplomo na dunajski modni razstavi 1904.

A. REISNER

v Ljubljani Resljeva cesta 7
Komenskega cesta 18

krojaški zavod za civilne, vojaške in uradniške oprave.

Cene zmerne! Točna postrežba!

Velika zaloga najboljšega pristnega angleškega blaga.

Klobuke, cilindre, čepice in slamnike

v najnovejših faconah in velikih izberah priporoča

Ivan Soklič v Ljubljani

založnik c. kr. avstr. državnih uradnikov.

Pod trančo št. 2 postaja elekt. žel.

Ne pozabite!

da se dobijo različni stroji, orodje, okovi, štedilniki, kotli za žganje in kuhinje, traverze, kompletne kuhinjske oprave, trombe in cevi najboljše in najceneje pri

Karol Kavšeka naslednikih
Schneider & Verovšek

Ljubljana, Dunajska cesta 16.

Slovenske cenike razpošilja zastoj in franko.

Slovenska pivovarna - AUERJEVI DEDIČI V LJUBLJANI - Wolfove ulice 12

Ustanovljeno leta 1854!

priporoča svoje izborni marčno in na bavarski način varjeno pivo. Tvrdba je bila leta 1904 v Parizu in Londonu z najvišjim darilom „Grand prix“, zlato kolajno in častno diplomo odlikovana.

Zaloga v Kranju, Idriji, Metliki, Kostanjevci, Mengšu, na Igu, v Litiji, Vačah, Pijavi gorici, Sodražici, Podpeči, Mokronogu, Dobrovi pri Ljubljani in Polhovem gradu na Kranjskem in v Gorici ter Podbrdu na Primorskem.

IVAN VAVPOTIČ: VEŠČE.

PREŠEREN MED HRVATI IN SRBI.

Priobčil prof. dr. Fran Ilešič.

I.

STANKO VRAZ IN PREŠEREN.

Kot dvajsetleten vseučiliščnik v Gradcu je Stanko Vraz z l. 1840. vstopil v hram srbske književnosti, ki se je par let prej začela razvijati v Budimpešti. Z ljubeznijo je navdala ves krog njegovih prijateljev „Kranjska Čbelica“, ki je prav takrat prvič poletela v beli svet. In par let pozneje Vraz že roma po hrvatskih tleh. Poznal je torej vse tri panoge jugoslovanske literature, ko se je razlegnil Gajev ilirski klic.

Zato je postal Vraz prava utelešenost jugoslovanske književne zajednice in temu idealu je bilo posvečeno njegovo življenje.

Dobro čuteč svežo, samoraslo silo Prešernove muze, se je rano seznanil ter pobratil ž njim samim in ga želel spraviti v ilirsko kolo.

Vraz je med Iliri Slovenec po rodu in po svojem literarnem delovanju. To svedoči že prva njegova samostalna literarna objava, slovenske narodne pesmi, ki jih je izdal l. 1839. Doma na Slovenskem, posvečene Srbu Vuku, so izšle na Hrvatskem, v Zagrebu in so na ta način pravi tip jugoslovanske ideje.

In pri tej objavi se imenuje tudi Prešernovo ime.

V „Ilirskih Narodnih Novinah“ z dne 31. avgusta in 7. septembra 1839. čitamo Vrazov poziv na predplato njegovih narodnih pesmi. V tem pozivu našteva Vraz vse tiste rodoljube, ki so mu

obljubili, da bodo zanj sprejemali naročnino. In med njimi, skozi kojih „prijateljske roke“ je Vraz hotel razposlati svoje knjige, sta imenovana za Kranjsko „Dr. Fr. Prešern, advokat i M. Kastelic, bibliotekar na lyceu ljubljanskem“.*

Koliko odziva je bilo temu pozivu v naših „gornjih straneh“, in ali sta Prešeren in Kastelic pridobila kaj naročnikov, mi ni znano. Zdi se, da je bil uspeh neugoden. Zakaj leto dni pozneje (7. sept. 1840.) je Vraz pisal Prešernu: „Lieber guter Freund! Mein Freund Dr. Kočevar von Landsberg, der den Verschleiss meiner Bücher für die oberen Gegenden übernommen hat, versichert mich, dass er auch nach Laibach eine Anzahl „Nar. pésmi“ überschickte und zwar an Dich adressierte“; a niti Kočevar niti Vraz od one dobe ni dobil nikakega odgovora od Prešerna.

Srbov je le malo pristalo na Gajev ilirizem, oz. bilo voljnih, sprejeti ime „Ilir“. Osobito ostro zoper Gaja je pisal Teodora Pavlovića budimpeštanski „Сербскіј Народніј Лиетъ“. Odločno na ilirski strani pa je stal Peter Joanović, ki je izza l. 1841. v Novem Sadu izdajal almanah „Bačka Vila“.

* Za Štajersko so sprejemali predplato v Gradcu prof. Kvas in V. (pravilno: Lovro) Vogrin, bogoslovni pristav, v Ptujju Muršec, v celjskem okrožju dr. Kočevar. — Za Koroško: Josip Drobnič, bogoslovec v Celovcu. — Za Dunaj: Miklošič, Kukuljević in Naum Malin.

Namenil je Joanović svojo „Bačko Vilo“ „rodu našemu, razumevajo se Srbi, Slavonci, Horvati, Dalmatini, Dubrovčani, Istrijani, Kranjci i ostali vsi Iliri — jugozapadni Slavjani“.

Umevno je, da so Joanovićevo podjetje podpirali zagrebški Iliri; osobito je delal zanje Stanko Vraz.

Pred seboj imam drugi zvezek „Bačke Vile“, ki mu je predgovor pisan 30. nov. 1841. „Sloga, Slava, ljubav, vernost“, te 4 besede čitam v okviru platnice, a na koncu knjige poleg drugih tudi lep broj predplatnikov iz Štajerske, Kranjske in Koroške, ki jih je „poslao blagor. i visokouč. g. Stanko Vraz“ z dostavkom, da „i ova gospoda ostate, dok živu, prenumeranti Vaše Vile“. (Ta opomba je dodana pri Štajerski, a se sigurno nanaša na vse tri dežele). In med kranjskimi abonentami sta tudi „g. dr. Fr. Prešeren, advokat“ in „g. Mio Kastelic bibliotekar“.*

*

Vraz je imel literarne zveze po vsem slovanskem svetu, osobito pa še po Slovenskem. Zato bi samo ob sebi ne bilo nemogoče misliti, da je pismenim potem „Bački Vili“ po Slavoniji pridobil toliko naročnikov.

Vendar si bo treba to prilično visoko število tolmačiti s posebnim vzrokom, vsaj kar se tiče Kranjske in Koroške.

L. 1841., torej baš tega leta, ko je začela izhajati „Bačka Vila“, se je Vraz rano spomladi napravil na pot po vsej Sloveniji; od Metlike do Režije, od kočevske zemlje do Celovca in Maribora jo je preromal ter aprila in maja dalje časa bival v Ljubljani.

* Naročniki so bili iz Štajerske: Dr. Anton (recte: Lovro) Vogrin, profesor bogoslovja v Gradcu, dr. Št. Kočevar, „učitelj stališki“ (zdravnik v Podčetrku!), dr. J. Gottweiss, „posédnik zemaljski“ (na Braneku pri Ljutomeru), Koloman Kvas, profesor „ilirskog jezika“ (slovenščine!) na graškem vseučilišču; Anton Wolf, župnik v celjskem kotaru; Anton Krempel, župnik v mariborskem kotaru; Juri Matjašič, kaplan; Ivan Klajžer, kaplan in magister chori; Jakob Košar, kaplan; Jos. Muršec, kaplan in odgojitelj. n. n. 8.

Iz Kranjske: „G. dr. Fr. Prešeren, advokat. G. Mio Kastelic, bibliotekar“; Jos. Rudež, vlastelin ribniški; I. Ilinič, župnik stružki; I. Zemlja, župnik; I. Krašna, kaplan; M. (?) Pinter, kaplan; Anton Žakelj, bogoslovec.

Iz Koroške: Urban Jarnik, župnik v Mosburgu; Matija Majer, kaplan v Rožnji; I. Korošec, bogoslovec v Celovcu; I. Ulaga, bogoslovec celovski. 30.

Bilo jih je torej iz Štajerske 18, iz Kranjske 8, iz Koroške 4. Osmerica neimenovanih Štajercev so bili bržčas dijaki.

Naročniki iz vseh treh kronovin so sešteti v eno svoto. To kaže, da se nanaša opomba o Vrazu, ki jo čitamo pri Štajerski, na vse tri dežele.

„Veselim se svaki dan kao tica na grani“, nam poroča iz Ljubljane 1. maja. Stojim kod prijatelja Kastelca u bašči, u kiosku, gde do po dana pišem . . . O pet sati dolazi moj drug dr. Prešeren, s kojim polazimo šetnje. On čita ilirski. Ja njemu tumačim, šta ne razumi . . . Na večer polazimo krčmu, gdje se ponajviše kranjski govori.“

Posetili so Vraza v Ljubljani trije bogoslovci ter ga pozdravili lepo „ilirski“, tako da jih je Vraz imel za rojene Dalmatince. V bogoslovnici sami ga je „okupila sila mladih ljudi, koji vsi za ilirštinu dišu i živu“.

V Ribnici se je „udomil in unedril“ pri vlastelinu Rudežu, pri katerem mu je bilo kakor „kod majkinoga srca“; istotam je občeval z župniki Zemljo in Ileničem, „sve sama ilirska vatra“.

Na Koroškem seveda ni mogel najti boljših prijateljev od Jarnika in Majerja.

Kdor primerja te podatke, vzete iz Vrazove korespondence, z zgoraj navedenimi naročniki „Bačke Vile“, uvidi kmalu, da je Vraz pač na svojem potovanju temu listu pridobil toliko naročnikov.

Seveda maja 1841. za prvi zvezek „Bačke Vile“ najbrž ni bilo več časa, saj v tem smislu ne, da bi se do takrat zglašeni novi naročniki mogli dati natisniti. In res kaže vse, da so navedeni slovenski naročniki prvič prijavljeni šele v 2. zvezku; to priča Vrazova pripomba, da bodo oni ostali predplatniki Vile, dokler bodo živeli. Ni menda tudi slučaj, da se je ohranil v Jos. Muršca ostavini le 2. zvezek, takisto v ljublj. licejski knjižnici.

II.

PREŠEREN — ŠENOA IN KURELAC.

„Karamfil sa pjesnikova groba“ („s pesnikovega groba“) se zove krasna črtica, ki jo je orisalo neumorno pero Avgusta Šenoe. Slovenec, ki je še ne poznaš, sezi po njej in čitaj! Spoznal boš iz nje bedno stanje našega pesnika Prešerna v zadnjih letih njegovega življenja, pa tudi notranje preropenje, ki se je izvršilo v Šenoi pod vplivom Prešernove poezije.

Mladina ljubi bombast in zre v njem poezijo; duša ji je še premalo globoka, da bi segala v globine preprosto izraženih, prvotnojakih čuvstev in misli. Pesniki, kakor Schiller, ji bodo zaradi tega najmilejši.

In sedaj še značaj naših šol! Ni čuda, če je tudi slovenska srednješolska mladina — schillerjanska!

Zavzeta za Schillerjevo muzo, ki deklameju visoko pod nebom splošne misli in doneče besede, sta prišla Šenoa in njegov prijatelj nekaj let po Prešernovi smrti na Gorenjsko, a tu ju je objela neprisiljena, naravna noč Prešernovih pesmi ter ju v jedru izpremenila. —

V dobo „Bachovih Huzarjev“ spada markantna ličnost hrvatske literarne zgodovine, gimnazijski prof. na Reki Fran Kurelac, tisti trdni značaj, ki je v časih absolutizma raje ostavil službo, nego da bi zatajeval svoje nazore.

Njegov učenec, bivši veliki župan župnije zagrebške Bude Budisavljević, mu je v letošnjem zvesku „Gradiva za povest književnosti hrvatske“ postavil spomenik, pripovedujoč nam zanimivosti iz njegovega življenja.

L. 1861. je Bude tam doli ob obali Hrvatskega Primorja nekega dne rano zjutraj prišel k Kurelcu, svojemu „poočimu, učitelju, zemljaku, očinskemu prijatelju in dobrotvoru“, da mu reče

dobro jutro. „On još u postelji, a u ruci mu pjesme Franceta Prešerna. Sve onako neizspavan valjda mi je čitav sat na glas čitao blage — drage svojte prekrasno pjesničko cvijeće i sav se je topio s toliko blagoglasja milostne Prešernove strune. Jedva se odtrgao od knjige, da ustane; no onda na povratku ne bješe do daleke Rijeke gotovo ni o čem spomena, do li o knjizi braće slovenske. Meni se činjaše, kao da jih gledam pred sobom: Vodnika, Prešerna i Koseskega . . . Ja sam se onako mlad i kakono bi (Kurelac) rekao, „prijetljive duše“, zanosio nebu pod oblake od ponosa i radosti, što su nam Slovenci upravo zlatna svojta. Naizmjenice Kurelac je na izust kazivao svu množ slovenskih pjesama i u meni je živu želju uzbudio, da zavolim svesrdice odista „mile strune“ Prešernove i drugih vilindruga slovenskih“.

To so svetli žarki iz svetlih krajev jugoslovske literarne skupnosti. V zadnji tretjini 19. veka so se, žal, poizgubili, a evo, jutro 20. veka . . .!

PESEM O ŽIVLJENJU.

Drevo spominov mojega življenja,
vsajeno v zarji pokopanih dni,
zašumi pesem moji duši danes
pogled v ubegle čase ji odpri! —

Pomladna noč leži nad mirnim poljem,
zagrinjajo oblaki črede zvezd;
topoli pred usodo nepoznano
trepečejo kraj osamljenih cest.

Prav taka bila je mladosti moje
osamljena in zapuščena pot,
ni zvezda mila mi na pot svetila
k uzorom jasnim skozi teme zmot.

A pred viharji nepoznane dalje
v življenju duša vztrepetala ni;
s plamenom žarkim v nji pogum trepeče,
ki ga vihar sveta ne pogasi!

Borisov.

KAR BESEDI TI USTA GOVORIJO . . .

Kar besedi ti usta govoriijo,
so lepe kače v pisani opravi,
tako ljubó na zunaj se bliščijo,
a strup samo je prava njih vsebina.

In vendar so tolažba mi edina,
ki se v nji moje revno srce greje;
takó če potnik v brezno stmoglati,
drži se strahu zadnje trhle veje.

A. Gradnik.

PLAMENI.

Roman. Spisal dr. Ivo Sorli.

(Dalje)

Vrhu stopnic ga je že čakala Adela. Privil jo je le sebi in jo gorko poljubil.

„Ti, papa je malo hud nate“, je šepnila boječe.

Zadelo ga je neprijetno in nekaj trdega, ostrega se je zgenilo v njegovi duši.

„Zaradi volitev?“ je vprašal kolikor mogoče mirno, ker sklenil je bil, da se premaga za vsako ceno.

„Že zaradi drugih, je rekel papa, ker bodo zdaj njega zbadali. Sploh da ne ve, zakaj si . . .“

Zdelo se mu je, da čuti celó v njenem glasu rahlo karanje.

„Torej tudi ti mi misliš delati pridige?“ jo je pogledal hladno.

„Ah, ne, jaz — — saj ničesar ne razumem o tem“, je strepetala.

„Ti menda sploh ničesar ne razumeš!“ je zmajal prezirljivo, a takoj se je ustrašil svojega glasu in privil jo je zopet nežno k sebi. „Ti, uboga ptička, saj ti si pridna! Glej, jaz bi samo rad, da bi me ne dražili s tem! Kar sem storil, sem že vedel, zakaj sem storil.“

„Oh, pa ravno nocoj je papa povabil vso družbo. Tako se bojim!“ je vzkliknila.

Čelo se mu je stemnilo pri tej vesti, a takoj je rekel zopet mirno: „Ne boj se, ubožica moja! Premagovati se hočem z vso silo. Sicer jih pa že pomirim, tebi na ljubo, veš!“

„Kako si dober, Karol!“ je vztrepetala in povabila glavico.

Gledal jo je.

„A če sem dober, zakaj me ne objameš? Adelica, zakaj me ti nikdar piva ne poljubiš?“ se je spomnil naenkrat.

Povesila je glavo še nižje in molčala.

„Povej, res povej, Adelica,“ je silil ves radoveden, kaj mu odgovori.

„Ne spodobi se!“ je šepnila.

„Kdo ti je to povedal?“ se je nasmehnil.

Dolgo je še molčala, a zadnjič vendar, čisto tiho: „V institutu“.

Zasmejal se je glasno.

„A? To so vas tudi učili? Da se ne sme poljubovati ženinov? Pa lajtnante?“

Obrnila je presenečeno svoje oči vanj.

„Ah, ne, saj ti nisi taka!“ se je zasmejal, zopet, in veselo čustvo ga je obšlo, da ima res

nedotaknjeno, sveto nedolžnost pred seboj. „Ti ne, ti ne!“ je jecljal in jo stiskal burno k sebi. „Saj ti si moja nedolžna golobica, moja — bela goska“.

Zašumelo je za njimi, in hitro sta se izpustila. „O, tu je naš obstrukcionista!“ se je zasmejala gospa na pragu. „Le naprej, danes prideš pred krvavó sodbo.“

Radan se je zganil in z neprijetnim občutkom je vstopil. Najrajši bi bil ostal le za hip in potem odšel. Toda ne, bežati ni hotel! A to, da poravna vso zadevo v miru, je sklenil vnovič.

Bili so le trenutek v sobi, ko se je prikazal Schlegel in v njegovem spremstvu Milost. Zadnji je bil nekoliko bolj blede, kakor navadno, a delal se je, kakor da mu do vsega ni veliko, in šalil se je precej neprisiljeno. Podala sta oba Radanu roko, in nihče ni omenil niti z besedico njegovega ravnanja. „Najbrže so se pomenili, da me pustijo pri miru“, si je mislil. Saj mu je bilo itak dovolj mučno, da se bo sukal ves večer pogovor le o teh volitvah.

In prihajali so drug za drugim in se vedli proti Radanu vsi enako; čutil je kvečjemu, da so si postali še bolj tuji. Samo okrajni komisar pl. Gasser mu ni bil podal niti roke. Izognil se mu je bil očividno nalašč in stopil na nasprotno stran salona. Radan je bil za hip zelo presenečen, ker je poznal Gasserja, da je bil še najbolj zmeren, in prav temu možu se je še posebno čudil, da ne umeva njegovega postopanja.

Pričakovali so samo Glinarja. „Pa če zaradi mene sploh ne pride?“ je šlo Radanu skozi možgane, in še bolj tesno mu je postalo. Naenkrat pa so začuli zunaj njegov ostri, rezki glas.

Radan se je zgenil in vprl oči v vrata. Svetnik je na njegov poklon komaj odzdravil in prav hoteč ga prezirati, je šel baš mimo njega na drugo stran.

Sedli so in si nalili kozarce. Nekaj težkega je ležalo nad vsem omizjem, in dasi so bili vsi obrazi navidezno tako mirni, je čutil Radan vendar, da so ti ljudje na dnu vsi temnostrastno razburjeni. In da vrže vino nocoj prav kmalu vse to pritajeno vrenje na površje . . . Samo nekaj da bi se zgenilo, in zašumelo bi čez vse bregove . . .

V tem hipu je zaorila bojevita pesem s ceste tik pod oknom . . . Moralo jih je biti veliko,

J. CONTI: TRIUMF DESPOTIZMA.

glava pri glavi, in srca so morala plati z vso silo, zakaj glasovi so se trgali in bili so, kakor da letijo ostri kamni ob okno . . .

Omizje se je zgenilo, in obrazi so postali še bolj bledi. Nekaj stolic je votlo zaškrtalo.

„Prokleta druhal!“ je siknil nekdo. Potem zopet smrtno tiho.

Pesem tam spodaj je potihnila. Še en vzklik pa so zašklepetala okna, potem za hip votlo, vedno tišje in tišje, v daljavo izgublajoče se mrmranje, in potem nič več . . .

„To vam še plačamo!“ je kriknil naenkrat svetnik in stresel besno svojo pest za njimi. Planil je na noge. „Kdor je z nami, naj trči!“ je zavpil in dvignil svojo čašo visoko v zrak, da se je vsul roj zlatih kristalov nizdol.

Vstali so vsi in prijeli svoje kozarce. Radanu je trepetala roka, in zbegano je gledal predse. „Z mano ne trči, — osramoti me!“ se je stresel. In slišal je, kako so hudobno zveneli kozarci okrog njega.

Tedaj pa se je zabliskal eden tik pred njegovimi očmi.

„No, Karol! Na zdravje!“ je začul kakor oddaleč glas svojega tasta.

In prijel je nerodno svojo kupo in trčil. Potem še z gospo, z Adelo in obrnil je plaho svoje oči dalje na desno. Obstale so mu na treh obrazih hkratu: svetnik, Milost in zdravnik, vsi so ga opazovali, in vsem se je zibal isti prezirljivi, hudobni smeh okrog ustnic. Tam zadaj pa je stal Gasser in ga meril z odkritim zaničevanjem . . .

„No, gospod adjunkt, ali z nami ne boste?“ mu je prikimal zdravnik in se mu nesramnoprijazno nasmehnil.

Zdaj pa je v Radanu naenkrat zavrelo. In še huje, ko je začutil, kako se pod mizo Adelina nožica rahlo doteknila njegove, kakor da se ji smili, ko ga vse tako preganja.

Vzklonil se je mirnoponosno in odgovoril s hladnim glasom:

„Kar sem storil, sem že vedel, kaj sem storil, in nisem nikomur odgovoren. Kakor se jaz ne vtikam nikomur v njegove razmere, tako, prosim, da se vedejo tudi drugi proti meni! Gospod svetnik, morda sem bil prej preveč buren, toda priznati morate, da ste rabili tudi vi premočne izraze. Terorizirati se ne dam, pa naj se zgodi kar hoče!“

„Bravo, gospod doktor!“ je vzkliknil naenkrat Gasser. „Tako mi ugajate! Toda tudi vi morate priznati, da ste igrali precej dvoumno vlogo, in zato je bila ta družba opravičeno presene-

čena. Hodite mirno svojo pot, samo da je ravna! Jaz za svojo osebo na primer doktorja Slemena visoko spoštujem! To sem vam hotel že davno povedati, a ni bilo prave prilike. Toliko bolj sem vam želel to povedati, ker so sicer taki mučni prizori neizogibni!“

„Ah, sploh! Jaz res ne vem, zakaj nas spravljaš s takimi neumnostmi v zadrego! Drugič bodi rajši pameten!“ se je oglasil nepričakovano Schlegel, in videlo se mu je, da se je doslej le s silo premagoval. Gledal je temno predse in vrtel nervozno svoj kozarec.

Radanu so se oči razširile, in obrnil jih je presenečeno v onega. Pobledele je kakor zid in nobene besede ni mogel izpregovoriti. Naenkrat pa se je dvignil počasi, skoraj slovesno in se priklonil.

„Jaz ne maram nikogar spravljam v zadrego!“ je rekel votlo. „In tudi dvoumnih vlog ne maram več igrati. Zato se s tem oficialno poslavljam od te velecejenjene družbe kot take. Hvala vam, gospod komisar, res iskrena hvala! In v znak svojega spoštovanja do vas, se hočem ravnati po vaših besedah. Slavni družbi torej z Bogom, vam pa“ — se je obrnil k Schlegelovim in ponudil Adeli desnico, — „za nocoj lahko noč!“

Adela je planila s svojega sedeža in se ga oprijela z obema rokama, in tudi gospa je preplašena vstala.

„Ne, pusti me, Adela, veruj, da je bolje tako!“ je rekel prijazno in se izkušal oprostiti. „Vse več pa se pogovorimo jutri. Lahko noč, mama! In tebi, papa, tudi!“

Priklonil se je vnovič in se obrnil proti vratom. Adeli je zagrgalo v prsih in skoraj vrgla se je za njim. Toda tedaj je zagrmelo jezno za njo: „Adela!“ in stari Schlegel ji je pokazal s trdo gesto zopet k mizi.

„Adijo, ljubček moj!“ ji je šepnil Radan še enkrat in ji ljubeznivo prikimal, a potem izginil naglo skozi vrata.

Zgodilo se je bilo vse to tako hitro in nepričakovano, da skoraj ni mogel umeti, kako da stoji naenkrat tu spodaj pred hišo. Tresel se je rahlo po vsem životu, a v duši se je čutil mirnega, in nobenega teškega čustva ni bilo v njegovem srcu.

„Dobro je tako!“ je prikimal predse. „Tako sem se jih torej otesel za vedno. Še Adelo vzamem ven iz njih srede, in stvar je enostavno končana!“

Obrnil se je tja dol proti sredi trga. Noč je bila strupeno mrzla in popolnoma črna, da so

bile videti redke, od belkastega sopara obdane luči, kakor da plavajo prosto v zraku. Visoko gori na nebu se je bleščalo v hladnem siju nebroj zlatih pičic . . .

Prižgal si je smodko in stopal hitreje. „Ubogo dete, vso noč ne bo nič spalo!“ se je spomnil Adele, in v srcu ga je zbolelo. „Kak večer bo to zanj, sedeti med temi ljudmi! . . . No, sicer pa kmalu pojdejo, — gotovo sem jim temeljito skvaril vso pogrebščino!“ se je nasmehnil škodljivo.

A naenkrat se mu je noga ustavila. Prvi zvoki godbe v daljavi so mu prileteli nasproti. Pospešil je še bolj svoje korake in čez tri minute je stal blizu „čitalniške“ hiše.

Stopil je v temo in uprl svoje oči v razsvetljena okna . . . Lep, sladak valček se je razlegal v noč, — poznal ga je še iz mesta, — in črne sence so se zibale v komični resnosti mimo okna.

„Glej, tam gori se veselé, ti pa stojiš sam kakor pregnanec, kakor izobčenec sredi mrzle noči . . . Vse se je zbralo v veselo praznovanje, samo ti ne smeš mednje . . .“

„A zakaj bi ne šel?“ se je zgenil. „Kdo mi more braniti! Pa ravno, da jim pokažem, kako resne so bile moje besede!“ A takoj na to je zmajal z glavo. „Hm, Adela . . . Ne spodobi se, pravzaprav in razžaljeni bodo . . . Ne, ne morem!“ je vzdihnil resignirano.

Ah, ta valček . . . kako je plakal, kako je vabil . . . Srce mu je zadrhtelo z vso silo, in koprneče je srkal te ljube, znane glase vase . . .

„To se pravi“, se je pogajal sam s seboj, „treba je v takih slučajih vedno izbrati srednjo pot: udeležim se lahko mirno veselice, da označim oficialno svojo vrnitev med svojce, plesal pa kot zaročenec samo par sto metrov oddaljene neveste ne bom. Tako zadostim svoji dolžnosti in obenem formi . . .“

Bil je zadovoljen s tem sklepom in naglo se je obrnil tja dol proti svojemu domu, da se preobleče.

„To bo strmenja, ko me zagledajo med seboj!“ se je nasmehnil. „In posebno Milka! No, sicer pa je stvar jako enostavna: jaz se hočem vendar poročiti samo z Adelo in res ne vem, zakaj naj vzamem še vso to kliko vred. Zdaj je moja pot ravna, in Gasser bo lahko zadovoljen z menoj!“ —

Naglo se je preoblekel, pogledal se še enkrat v velikem ogledalu in se zadovoljen premeril. Nocoj je bil že sam na sebi nenavadno bled in črna obleka, ki se je oprijemala kakor

vlita njegovih krepkih udov, ga je delala še bledejšega. Del si je še cilinder na glavo, se še enkrat obrnil, da se je zabliskala zlata verižica v zrcalu, nataknil si belo rokavico na levico in se odpravil ven.

V veži je srečal mater, ki je hotela ravno v svojo spalnico. Pogledala ga je začudeno, vprašajoče, a rekla ni ničesar. Od onega večera, ko je bila izbruhnila iz nje tako dolgo prikrišana tajnost, je bila postala vsa ponižna in skoraj plaha, kakor da se boji posledic svojih strastnih besed. In sinu je bilo to še mučnejše, in stene njegovega doma, so se mu zdele še bolj tuje in hladne. Imel je deklo, ki je bila vendar njegova mati in mater, ki je bila samo še dekla. Govoriti nista imela ničesar več med seboj, — vse je bilo postalo jasno, tako mrzlo jasno med njima — in sklenil je, da ji določi že vsaj en teden pred poroko primeren mesečni znesek in ji predlaga, da bi šla v mesto ter živela tam. Kadar pojde on tja dol, jo poseti, povpraša, kako se ji godi, ali česa rabi, in poleti pride lahko ona za kak teden sem gor. In tako bo to najboljša rešitev iz tega do skrajnosti neprijetnega življenja.

Posvetila mu je po stopnicah, voščila sta si lahko noč, in stopil je iz hiše.

Ko je došel zopet pred „Čitalnico“, je začul ravno zadnje zvoke kadrilje. „Tem bolje!“ si je mislil. „Imel bom vsaj dovolj časa, da pozdravim Slemena“.

Hitel je po stopnicah navzgor in stopil pred lično opravljeno dvorano. Lepo število parov je promeniralo po svetlem parketu, po vseh kotih pa so stale večje gruče. Tam gori tik pod odrom je zagledal odvetnika in okrog njega troje gospodov.

Zašumelo je pritajeno po vsej dvorani in sto oči se je obrnilo presenečeno vanj. On pa se je vzravnal še više in se napotil naravnost proti Slemenu. Videl je, kako se je starec zgenil, potem pa ga je pričakoval v mirni pozi.

„Čestitam, gospod župan!“ se je poklonil Radan pred njim.

„Hvala lepa, hvala!“ je odgovoril Slemen niti prijazno, niti neprijazno, kakor se pač sprejemajo take uljudnosti od ljudi, ki nam za take prilike pač morajo častitati, če so že tu.

Radan je to občutil, zato pa je hotel, naj ve Slemen takoj, da ni rabil samo praznih fraz.

„Od mene se vam bo čudno zdelo to, gospod doktor, in vem, da ne zaslužim boljšega. Toda povdarjam vam, da nisem prišel le slučajno sem. In zato vam vnovič odkrito, prisrčno častitam!“

JAPONKE.

„Potem se vam tudi jaz pristrčno zahvaljujem!“ je vzkliknil Slemen gorko in veseloiznenajen. A takoj mu je legla zopet senca nezaupajočega dvoma na lice in dostavil je zateglo: „Toda — — —?“

„To vam pozneje razložim. Za zdaj blagovolite samo vzeti na znanje, da sem takorekoč oficialno, to se pravi ne samo kot sodni adjunkt, ampak kot cel doktor Radan tukaj!“ se je nasmehnil. „Kakor se mi vidi, ste tudi vi plesali!“ je pristavil hitro in pogledal staremu gospodu v nekoliko razgreti obraz.

„Da, še vedno nisem prišel k pameti!“ se je zasmel Slemen. Sicer pa — taka godba, tak parket in taka plesalka, kakor gospodična Milka, — človek še čuti ne, da je star.“

„A? gospodična Milka?“ je vzkliknil Radan, in njegove oči so se obrnile iščoč po dvorani.

„Da, tam na levi je stala z neznanim gospodom ob roki, v družbi še štirih drugih. In prav v tem hipu je gledala tudi ona sem . . . Zadivljen je obstal, in srce mu je zadrhtelo . . . A istočasno je začutil, da ga opazuje Slemen s čudno pozornim pogledom in povetil je svoje oči pred njim.“

„Gospodična Milka pleše dobro?“ je vprašal tiho.

„Kakor angel! In tako veste, kakor hočem jaz. Jaz ne prenašam tistega praznega vrtenja, najsi bo še tako dovršeno, jaz hočem, da je vse to, rekel bi, plesana pesem. In ona ume to, kakor nisem našel še nobene. Ali ste vi dober plesalec, gospod adjunkt?“ se je ustavil naenkrat.

„Hm, mislim, dà!“ je skomizgnil Radan.

„No, to je vsekakor predpogoj. Namreč, pardon: jaz še ne vem, kako uživata vi ples. A večinoma so takozvani dobri plesalci samo mojstri v tehniki; imajo takorekoč izborne gosli in znajo svirati nanje, a ne znajo jih uživati. Zato tudi prenehajo, kadar se jim začnejo nekoliko poznati leta. Le kdor se ume popolnoma potopiti v to opojno poezijo, ta ve, kak užitek je ples. Saj se zavrtite tudi vi?“ se je prekinil zopet.

„Ne vem . . . Pravzaprav . . .“ je jecljal Radan v zadregi.

„A, dà! Vas že umejem“, se je nasmehnil oni. „Toda, prosim vas, — tu pri nas vam res ni treba takih pomislekov. In tudi če bo malo pridige in malo solz, — to nič ne de. Človek z ženskami ne sme biti predober, to je tudi filozofija. Sicer pa, če ste strasten plesalec, se itak ne boste dolgo ustavljali. Evo, spet valček“, — se je ozrl proti godbi. „Prva tura z gospodično Milko je moja, potem pa vi poskusite.“

„Samo še hip, gospod doktor. Katere druge dame plešejo tudi dobro?“ je stopil Radan korak za njim.

Slemen mu je hitro naštel troje, četrto imen, potem pa se je urno izumikal že plešočin parom do Milke, ki ga je smehljuje se pričakovala.

Radan ju je za hip opazoval, prikimal občudovaje ter se na to ozrl, katera izmed priporočenih dam je prosta.

„Da se vsaj nekoliko vplešem, predno grem ponjo“, si je mislil in se priklonil pred hčerko davkarja Belca.

Opazil je, da ga vse radovedno motri, koliko velja na svetlih tleh, in zadovoljen je bil, da je naletel na tako izborna plesalko. Tu intam ob stenah se je sklonila glava k glavi in prikimala v priznanje.

Stal je zopet sredi sobe in gledal. Milka je bila že v drugih rokah, suhega, nerodnega človeka, in revica je bila podobna ubogi mravlji, ki vleče čez pot dolgo slamo, ki se povsod zadevlje.

„Tem bolje!“ si je mislil zopet. „Konkurenca menda ne bo huda.“

In stopil je po drugo damo in plesal z njo trikrat okrog, pri tem pa vedno opazoval Milko. Rad bi jo bil dobil koncem valčka, da bi potem še promeniral z njo.

A zopet ga je prehitel drugi, in predno sta dovršila, je godba prenehala. Toda plesalci so zahtevali ponovitev in zdaj se je postavil v bližino njenega sedeža ter jo je nestrpnostno pričakoval. Imela je zopet slabega plesalca, neusmiljenega človeka, ki plešejo s tisto strašnosno vztrajnostjo in ki tako trdovratno uživajo v vsem svojem znojnem trpljenju.

Končno vendar! Ubogo dekletu je skoraj padlo v naročje.

„Samo en hip, da se nekoliko oddahnem!“ se je nasmehnila poredno, a že je položila svojo roko na njegovo in mu dala svoj pas. Kakor do konca utrujena, se mu je naslonila s svojimi gorkimi grudi na prsi in zavrtela sta se.

Molče sta plesala mirno, vznešeno, počasi po dvorani okrog in vsak trenotek se je izgubila kaka izmed onih jedva opazljivih ostrin, ki še motijo popolno harmonijo vseh kretenj, vsega gibanja dveh teles, in bolj in bolj se je potapljalo vsako najmanjše vztrepetanje njunih udov v popolno ubranost in prvič v svojem življenju je umel Radan, kaj je hotel reči stari plesalec . . .

„Ali smem še enkrat, gospodična?“ je vprašal tiho, ko sta priplesala prvič okrog.

„O, prosim celo! Ali ne vidite tam Damoklejevega meča?“ se je nasmehnila in pogledala plašno proti sredi sobe. Oni dolgi človek je res že prežal nanjo.

„Damoklejev meč je vsaj visel“, se je zasmel Radan.

„Da, blaženi časi! Ali v to je ta dvorana prenizka!“ je premerila s komično resnobo najprej dolgina in potem sobo.

Radan se je zasmel.

„Sicer pa bi bila to krasna naprava. Dame bi nas kar snemale.“

„O, vas in Slemena ne. Vaju bi postavila v kot in menjavala.“

„Eh, Slemen ni zaman navdušen. Zdaj že vidim!“ je nalahko sklonil svojo glavo k njej.

„In kako vam pleše ta starina!“ se je izognila poklonu. „On pravi prav, da ima tudi ples svoje poete.“

V tem hipu je godba prenehala.

„Saj se smem še priporočiti?“ jo je prosil.

„Ah, seveda. Toda zdaj sem žalibog že odana za prihodnjo mazurko.“

„Potem pa za naslednji komad?“

„Da. Ali veste kaj? Plešiva prihodnji ves valček midva! Sicer se bodo jezili, a to nič ne de. Hočete?“

„Z navdušenjem!“ je vzkliknil Radan razveseljen.

Oči so se ji zaiskrile in obrnila jih je vanj v dolg, strasten pogled . . .

„Prosim, gospodična, zdaj ste moji!“ se je pridrsal do nje s sladkim nasmehom močno duhteč gizdalin, ki ga Radan ni poznal, ter jo odpeljal.

Radan pa se je postavil ob stran in opazoval to vrvenje pred seboj. A vse ga je malo zanimalo, in oko mu je uhajalo neprestano le k njej, ki je bila najlepša v vsej dvorani, v svoji priprosti, a tako okusni beli, čez pleča modropretkani obleki, s tistimi nežnimi spominčicami na prsih in s svojimi čudovitimi očmi . . .

„In prav te oči . . .“ je premišljeval. „Pravzaprav sem prepričan, da drugim ravno njene oči najbrže še najmanj ugajajo na njej . . . Hm, menda so pač izmed onih oči, ki takorekoč prav vzcveto, a le tedaj, če se ozro v onega, ki zna vzbuditi vsa čudesa v njih . . . In samo oni sme videti vso njih globino, ves njihov skriti čar . . . Kakor simbol poezije so, ki jo pozna samo izvoljenec . . .“

„No, kaj pa premišlujete tako globoko?“

„Dr. Slemen je stal pred njim in mu položil svojo roko na rame.“

„Tvarine bi mi ravno ne manjkalo“, je vzdihnil. Obšlo ga je hipoma temno hrepenenje, da bi se razodel temu možu, mu odprl svojo nejasno dušo in si pustil od njega posvetiti vanjo . . .

Toda Slemen se je samo nasmehnil.

„Kaj boste!“ je vzkliknil. „Tu ni kraj zato. Glejte, jaz pa ples ravno zato tako ljubim, ker je edina zabava, pri kateri prav nič ne mislim. Če se zapoje lepo pesem prav lepo in ubrano, pa še morda vsaj huščne otožnost čez dušo, z ljubeznijo samo se vedno potikajo ob njeni poti različne sitnosti, jeze, kesi, — ples edini, tu so minute, ko človek vse pozabi, ko nič ne misli, samo čuti, da, samo sanja . . . Zato proč z mislimi, mladi prijatelj, za nocoj! Jutri pa jih le sprejmite, spet in dobro, prav dobro se še pomenite ž njimi. In tudi s čustvi. Zakaj glejte: čustva so lahko brez misli, misli pa ne smejo biti brez čustev, zato je treba navadno pri premišljevanju računati tudi s čustvi. Kajti sicer so ravno čustva tista, ki maščujejo prezirane misli. Pridejo nad človeka ure, ko je prepozno misliti in potem se je treba pustiti bičati tem rabljem — čustvom . . . Toda vse to zveni nekoliko zmedenno,“ se je zopet nasmehnil. „Saj sem rekel, da filozofija ne spada na plešišče zato se tudi ne posreči. Tu je mesto edino poeziji. Uživate torej, doktor! — da znate, to sem že videl.“

Prikimal mu je in odšel dalje.

Radan je čutil, da mu je hotel povedati nekaj jako resnega, a kakor da si ni prav upal, se je bil skrtil za temne nejasnosti. Toda kaj je hotel? Ali ne gre vse to proti Adeli? . . . A zakaj? . . .“

„Eh!“ se je otresel. „Kdo se bo nocoj ubijal s takimi stvarmi! Prav je dejal! Danes smo tu, in glava človeka itak boli šele drugi dan.“

Godba je že igrala in obrnil se je v skrajni kot na levici, da bi plesal vsaj po enkrat z vsako damo in opravil svojo dolžnost kar po vrsti. In plesal je v krajših in nekoliko daljših turah, kakor je pač našel plesalko. Samo z gospo starega upokojenega majorja je plesal dlje časa. Zabalvalo ga je, kako je drhtelo krasno, mlado telo te črnooke ženske v njegovih rokah in se privijalo k njemu. In rafinirano je dražil njeno žejno kri, da jo je vso razžarel, potem pa jo je tik pred njenim sedežem stisnil še enkrat k sebi in jo nato naenkrat izpustil, da se je skoraj opotekla. „Ubožica!“ si je mislil in skoraj zasmilila se mu je . . .

Slednjič je bilo konec tudi polke in hitel je k Milki. Oklenila se je njegove roke, in uvrstila sta se med druge.

„Jaz sem že večinoma opravil“, se je nasmehnul.

„Da, da, sem že videla.“

„Vi ste me videli? To je jako laskavo. No, tudi jaz sem se veselil in trpel z vami ves čas.“

„Tega pa nisem videla!“ je opomnila s tako čudnim glasom, da se je ozrl v njo.

„Kaj, vi niste zapazili, da sem vam neprestano sledil z očmi?“

„Ah, bodite, no, bodite bolj — — —.“

„Kak?“ jo je vprašal še bolj presenečen.

„Zaročeni!“ je odgovorila po kratkem pomisleku.

Skrajno neprijeten občutek ga je obšel . . . Saj mu je bilo prej ravno zato dobro ob njej, da sta našla s tako lahkoto pogovore, ki so bili užitka polni in tako neprisiljeni in brez vsakega stranskega pomena. A zdaj naenkrat ta po ničem utemeljena, več nego čudna, že netaktna opazka. Kaj ima?

„Saj vendar nisem zaročen!“ je rekel temno, ker mu ni prišlo pač nič boljšega na um.

„Da, taki ravno ste vi moški!“ se je nasmehnila in govorila zopet s popolnoma naravnim glasom, samo prijazno se šaleč. „Kakor hitro se oddaljite za pet korakov, pa že niste več zaročeni, poročeni in tako dalje. No, kake plesalke ste pa vi kaj dobili?“ je preskočila naenkrat drugam.

Kakor, da ne ve nič več, kaj je rekla prej, kakor da sploh ni mislila nič hudega . . . On pa ni mogel spraviti tako hitro svojih misli v red in čisto mehanično je odgovoril:

„Take in take. Nekatero celo jako dobre.“

„Kaj — poetk?“ je vpraševala brezskrbno, neprisiljeno dalje.

„Če bi me zopet ne okrcali, bi vam nekaj rekel.“

„Pa recite!“ mu je pomignila.

„Bojim se!“

„Uh, kako malo nas vi poznate, nas ženske. To se vam res iz vsega pozna!“

Radan je začutil pod temi zadnjimi besedami zopet ost in zopet je postal rahlo zbežan.

„Čujte, ampak gospa majorjeva pleše izborna, kaj ne?“ se je oglasila takoj zopet. „Poetka, da?“ mu je pomežiknila.

Zopet vprašanje, ki je potegnilo v hipu njegove misli spet k njej.

„Ali ste opazili kaj?“ se je nasmehnul. „Hm, in vendar je poetka . . . svoje vrste seveda . . . Ona še morda izmed vseh drugih najbolj“, je pristavil skoraj resno. A začelo mu je naenkrat ugajati pri tem predmetu in vprašal je zopet:

„Ali najdete med moškimi tudi takih — poetov?“

„Da; a fej! Pri majorki je vendar vsaj nekaj lepega, poetičnega, recimo ginljivega . . . taki moški pa — — —.“

Stresla se je narahlo in zardela.

„A pustiva ta predmet, prosim!“ je pristavila naenkrat.

„Zakaj? Z vami mislim, da — — —.“

„Da lahko govorite tudi o takih rečeh?“ ga je prekinila strogo.

„Toda ne tako!“ . . . je vzkliknil.

„Vem, vem, kaj hočete reči. Gotovo nič slabega. A vidite, bolje je, da ne, — ravno, ker vi ženske ne poznate prav. Pozneje, drugi dan vam pride morda vendar grda misel — — —.“

„Ali gospodična! Vi me res podcenjujete. Pa prav res!“ je pristavil po kratkem molku iskreno. „Glejte, — saj smo res z vsako, kakor hoče. O tem sva že enkrat govorila. Vsaj finejši moški, in jaz se kljub vsemu prištevam med nje, vsaj tak moški se vede proti vsaki dami, kakor pač zasluži . . . Hm, nazadnje, če hoče dama tako plesati, zakaj bi človek ne bil galanten?“ se je nasmehnul. „Sicer vam lahko zatrdim, gospodična, da jaz za svojo osebo nisem nikdar tako čist, nikdar mi ni vsaka nelepa misel tako daleč, kakor pri plesu, če čutim drhteti nežno bitje v isti čisti slasti na svojih prsih, — toda če začutim, — oprostite — drugačno drhtenje . . . hm . . .“

„O, vi grešnik! je vzkliknila tiho in se ozrla s polnim, a čudno strtim pogledom vanj . . .“

V tem trenutku so potegnili godci s svojimi loki čez strune . . . Stala sta si za hip nasproti in strmela drug v drugega, potem pa si padla omamljena v naročje . . . In šlo je tja nekam naprej, naprej . . . in dol nekam globlje in globlje . . . kakor v sanjah, kakor v nezavesti . . . Še to je čutil, da sta si dihala v prvih hipih nasprotno, da so se ga le za trenutja dotaknile njene prsi in se spet odmaknile, potem pa je njej zastala sapa, grudi so počakale njegovih, se pritiskale z brezkončno vdanostjo k njegovim in se pustile nositi v globokih sladkih oddihljajih . . .

. . . Boben je udaril vmes, za hip so akordi zavriskali visoko gori v zraku, potem pa so zavaloveli navzdol v vse globine in plakali, mehko, proseče nekje po tleh . . .

„O Bog!“ se je izvilo dekletu globoko iz prsih tako tiho, da je komaj slišal in njena roka se je zagrebla v njegovo rame . . . In nato še tesnejši objem in dalje in dalje tja nekam naprej, in globlje in globlje globoko dol nekam v sladke

P. JOVANOVIĆ: BOJ PETELINOV.

groze polno vsepozabljenje, v blaznoblazeno omamljenost . . .

Oddahnila sta se težko in se izpustila.

„Kaj pride zdaj?“ je zadrhtel, ko sta se zopel obrnila po dvorani. Glas se mu je trgal globoke razburjenosti in tudi njene oči so bile kakor bi jo bil ravno kdo zbudil s poljubom iz sladkega sna.

Počasi jima je prišel Slemen nasproti in ju gledal z zadovoljnim nasmehom.

„Kaj takega rad vidim! Tako se pleše!“ je prikimal.

„Ali me hočete še kaj, gospod doktor?“ je vprašala Milka.

„Ne, ne, le plešita. Jaz sem bil bolj za reservo, bolj oni, ki je pot pripravljaj. Sicer pa ravno tako rad gledam lepo plesati, kakor sam plešem.“

„Ali, veste, zelo čudno se jim bo zdelo, če bova vedno le midva skupaj“, je rekla tiho, ko sta bila zopet sama.“

„Ali je vam neprijetno? Povejte odkrito, Milka,“ je prosil Radan.

„Meni? Kaj če meni? Toda, oprostite, da vas vprašam, — kako se boste vi opravičili?“ je pristavila še tišje.

„Hm!“ je storil, ne da bi vedel, kaj odgovoriti, in neprijetno mu je bilo, da ga že spet spominja Adele . . .

„Jaz bi vam oči izpraskala!“

„A? Seveda, če bi me ljubili . . .“, je rekel čez hip in obenem začutil, da sta prišla na nevaren pogovor.

„In če bi vas?“, je šepnila hitro, pretrgano in globoko sklonila svojo kodrasto glavo.

Molčal je, in mučen občutek mu je legel na dušo . . . Tako čedne so bile te besede in tako čedno jih je bila izgovorila, tako bolešno, obupno . . .

„Ali ste vi že kdaj ljubili?“ se je hotel slednjič izogniti.

„Prej? Ne, še vedela nisem, kaj je to . . .“, je odgovorila počasi.

V tem hipu je dala godba znamenje za kadriljo.

„Ste že angažirani?“ je vprašal hlastno.

„Da. Prosim, peljite me h gospodu Terčiču“, je odgovorila in pokazala z glavo debelušnega človeka v ozadju.

Izročil jo je in se obrnil proti vratom. Videl je, da je dovolj drugih gospodov in za četvorko samo mu ni bilo.

„Ali greva v restavracijo?“ se je oglasil Slemen za njim. „Tudi jaz ne plešem kadrilje“.

In šla sta po stopnicah v pritličje ter sedla k mali mizici v kotu. Odvetnik je prislonil dvoje stolic za Milko in njeno mater ter naročil buteljko šampanjca.

„Tako!“ se je naslonil udobno nazaj. „To se staremu človeku prileže!“

„No, ravno nocoj ste pokazali, da niste še stari.“

„In vendar že čutim svoja leta, dragi moj, in počitek se mi prileže. Eh, saj bo treba sploh kmalu izpreči. — Za koga naj se še dalje mučim? Za svoje stare dni in za krsto imam, več pa ne rabim“.

Videti je bilo, kakor da ga je obšla naenkrat globoka otožnost. Glas se mu je pri zadnjih besedah zamajal in rahlotrepetajoče je polzela roka po beli bradi.

„Svojcev nimate nobenega, gospod odvetnik?“ ga je vprašal Radan sočutno.

„Sploh nimam nikogar na svetu. Eh, včasih postane človeku čudno pri srcu“, je vzdihnil. „Sicer pa sem si bil izmislil vso stvar tako lepo . . . Ko ste bili došli vi in naredili zelo dober vtisk name, sem mislil, da bi vi prestopili v mojo pisarno, seveda z najmanj sedanjimi dohodki, pozneje pa da bi postali moj kompanjon; seveda le formalno, ker pisarna bi bila popolnoma vaša. No, kaj se hoče, ko ste ukrenili tako! Bog vam daj srečo tudi na tej poti!“

Govoril je zadnje stavke vedno bolj počasno in trudno in sklenil s tem resigniranim voščilom.

Radan je bil presenečen, kakor še nikdar v svojem življenju. „To je nameraval z menoj? In seveda, da bi jaz vzel Milko“, mu je šlo skozi možgane.

„Zato sem že želel govoriti z vami!“ je nadaljeval Slemen. „Vi poznate mlajše gospode in veste morda za kakega koncipijenta s starejšo prakso ali tudi kakega avskultanta ali adjunkta, ki bi bil zame. Seveda v vsakem oziru. Pogoje mu nudim briljantne in poleg tega ima že zdaj zagotovljeno bodočo klijentelo. Presodite jih, če veste za kake take in dajte mi potem naslove. Glavno pa, kar zahtevam, je to, da je dotičnik vrl in priprost človek, in potreben, ker hočem ugladiti revežu pot do eksistence. Gospoda iz takozvane dobre hiše torej načelno ne sprejemem, kakor tudi ne bogato poročenega ali zaročenega. Takim blagostanje tudi brez mene ne uide“.

Že bi bil Radan skoraj vzkliknil: „Sprejmite mene!“ toda že prej se je spomnil, da ga Slemen zdaj ne sprejme več, kakor je to tako jasno sam povedal! A hipen pogled v to svetlo, prosto življenje, ki si je bil nevede sam zaprl pot vanj, ga

je tako presenetil in oslepil, da ni mogel priti do besed. V tem pa je odvetnik že sam nadaljeval.

„Ne pozabite torej, prosim. Sicer se pa ne mudi. Dokler sem zdrav, že še gre, samo, ako bi zbolel, bi prišel v zadrego. Potem bi mi manjkalo namestnika in — postrežnice“, se je nasmehnil. „Te je pa še težje najti“.

Radan ga je pogledal.

„Saj imate — —.“

„Ah, vruga imam! Staro, polgluho in polslepo revše, ki jo trpim že le iz usmiljenja ali pravzaprav iz navade. Skoraj bi bilo treba njej streči. Sicer pa sem poskusil predlanskim: ležal sem cel mesec in samemu sebi se smilim, če se spomnim. Je pač tako, — kadar človek zboli, ga vse zapusti. Nič prijetnega ni ob bolnem človeku. Jaz pravzaprav nikomur ne zamerim.“

„O, toda če bi danes zboleli, bi vas že mi ne zapustili, verujte, gospod doktor!“ je vzkliknil Radan iskreno in začutil, da bi bil res zmožen bedeti cele noči ob tem možu. „In potem — — gospodična Milka . . . Saj je vam vdana kakor očetu!“ je pristavil počasi.

Slemenu so zažarele oči.

„Ah, da, Milka! . . . Vem, nanjo se lahko zanesem . . . Povejte mi odkrito, ali vam ugaja to dekle?“ je dodal naenkrat čudnonaglo in pogledal Radanu naravnost v oči.

„Da, zelo“, je odgovoril ta presenečeno.

„Vidite, to vam je ženska!“ je vzkliknil Slemen skoraj strastno. „Jaz jih poznam, do temelja jih poznam te čudne stvari božje . . . Imel sem dovolj časa in dovolj prilike, da sem jih spoznal. Namreč jaz sem pribežal v ta tih kraj že v pozni moški dobi, ko se je bilo življenje že pošteno obregnilo obme“, je pripomnil, kakor da se hoče opravičiti, kako more človek tu, v tem zapuščenem kraju govoriti o bogatih izkušnjah. In nadaljeval je mirneje: „Že tip mi ugaja! Med ženskami so namreč razni tipi precej jasno začrtani. Jaz se srečal že vse mogoče. Na splošno ta Milkin tip ne ugaja, tudi meni ni spočetka . . . Nam se hoče tiste sladke sladkosti, tiste sentimentalnosti, vse tiste ljubke ničevosti . . . In če je še malo jokanja zraven za izprembo, pa se kar raztopimo . . . Ne, krepke, samojake duše ne, le ne sočnega, strastnega vina, — kvečjemu mošt še prenesete. In čez eno leto imate imeniten kis ali pa neužitnosladko godljo!“

Umolknil je in gledal zamišljen predse, kakor da gleda daleč nazaj v svoje pretekle dni.

Radanu ta predmet ni ravno ugajal, preveč jasno mu je slikal starec — Adelo, toda pokazati tega ni hotel in mirno je vprašal:

„Torej Milka reprezentuje potemtakem izjemen ženski tip?“

„Nisem rekel ravno izjemen. A redke vse-kako. Namreč tisti redki tip žensk, ki imajo — značaj. Dober ali slab, to je drugo vprašanje. Navadno celo imajo take ženske hibe, ali recimo rajši lasnosti, ki jih svet vedno ne prenaša, a vsaka ima nekaj, kar tvori iz nje samorastlo individualnost. Toda Milka ima dober značaj, krasen značaj, poln velikih kreposti. Tuintam bi jo bilo treba na kaj opozoriti, tuintam bi jo bilo treba celo švigniti po zraku. Zato rabi celega moža. No, pa pustimo to. Dokler ne sedi na zatožni klopi, mi je ni treba zagovarjati“, se je nasmehnil. „Sicer pa mora pričeti vsak hip odmor.“

In res se je začela soba polniti, in Milka je prišla s svojo materjo ter prisledla.

Slemen je postajal bolj in bolj dobre volje, in Milka je bila videti srečna in vesela. Polagoma se je začelo prijemat tudi Radana, ki je postal vsled prejšnjega pogovora čudno zamišljen in resen, in vse mize so se zavidno obračale k tej mali družbi, ki se je neprestano smejala in šalila, dokler ni prišel aranžer in zaklical svoj „Dame volijo“.

Milka se je naglo priklonila pred Slemenom, in odvedel jo je v dvorano. Radan je stopal z materjo za njima in se postavil potem sredi sobe. Vsaka je imela koga, ki je bil prvi, zato je stal nekaj časa skoraj sam, in šele nato so se vrstile druga za drugo.

Ona je prišla že močno proti koncu.

„Mislim sem vendar — —.“

„Da pridem prej? Ah, ne, veste, začela sem z najslabšimi in plezala višje in višje — do nebes“, se je zasmejala.

„Lep poklon zame in še lepši za Slemena, ki ste začeli z njim.“

O, to je pa kaj drugega, prijatelj“, je odgovorila zopet s tisto svojo čudno mrzloto, da ga je zabelelo.

„Jaz sem pa vendar izročil šopek vam, samo vam.“

„O vi skopuh! Povsod varčujete“, se je zasmejala z vso svojo porednostjo, ki ga je tako čudno dražila. „Kadar se tako zasmee, je najkrasnejša. Človek bi znorel!“ si je mislil in se ugriznil v ustnice.

„Zdaj se pojdite zahvalit, in potem — valčki, sami valčki!“ se mu je nasmehnila in ga izpustila.

In bolj in bolj so stiskali glave in bolj in bolj so se čudili, kakor skupaj zraščena, sta plavala čez parket in govorila sta samo še med

odmori. Čutila sta oba, da moti vsaka beseda te sladkoopojne sanje . . .

Spočetka se on še ni mogel popolnoma iznebiti nekega neprijetnega občutka, da se vede vendar zelo čudno, da ga ljudje morajo obsojati, a bolj in bolj ga je omamljala plesna strast in vedno manj se je brigal za ves svet.

Ure so potekale bliskoma, in kazalec je bil zlezel že nizko, a še ni nihče mislil na odhod.

„Ah, glejte mojo ubogo mater tam!“ je vzkliknila naenkrat Milka in opozorila Radana na dremajočo ženo v kotu. „Veste kaj, pošljem jo domov, saj bo itak že dan, predno se odpravimo, in spremite me potem vidva z doktorjem do doma.“

In stopila je tja ter pregovorila mater, da je odšla.

Danilo se je že, in krasna modra luč se je zlivala v dvorano in bledela že itak blede obraze še bolj, ko je odzvenel zadnji akord strastne brzopolke. Vse je že opešalo, samo še onadva sta letela še vedno čez parket in nobene utrujenosti nista čutila.

Zdaj pa sta se ustavila ter hitela k Slemenu, ki je postajal že malo siten. Pot do Milkinega doma je peljala mimo odvetnikovega stanovanja, in stopali so skupaj tja gor. Pred svojimi vratmi pa je potegnil Slemen ključ iz žepa in se obrnil k njima.

„Ah, jaz ne morem več“, je rekel. „Spremite jo sami, doktor, saj je itak le še par korakov.“

In šla sta sama dalje. Milka se je naslanjala trudno na roko svojega spremljevalca in molčala.

Vse je bilo še tiho, in nikogar nikjer. Mrzlo je brila jutranja sapa sem od planin.

Ogrnil jo jo tesneje v njen plašč in jo nagnil k sebi.

„Dovolite!“ je rekel. „Saj itak ni nikogar.“

„In to je prav.“

„Ali se bojite?“

„Da, — za vas“, se je zasmejala tiho in se ozrla k njemu.

„Ah, ne spominjajte me ves čas — — —!“ je vzkliknil nehote.

Povesila je glavo, in molče sta prehodila še tisto malo stopinj do njenega doma.

Vrata so bila še zaprta, in hitro je odklenila vežo in stopila v njo.

„Tako! Srčna hvala za vse!“ je rekla tiho in mu ponudila desnico.

Prijel jo je počasi in jo obdržal v svoji.

„Milka, tega večera ne pozabim nikdar!“ je vzdrhtel.

„Tudi jaz ne! Bil je najlepši mojega življenja!“ je šepnila.

In zopet sta obmolknila, in njena roka je drhtela v njegovi . . .

Naenkrat se je zgenil po vsem telesu.

„Milka, jaz ne vem, kako mi je!“ je jeknil.

„Res ne vem, kaj se godi z menoj, a pri srcu mi je, kakor da se ločim za večno od nečesa tako lepega, od svoje sreče, od — — —.“

Bilo je, kakor da je hotela privzdigniti svojo glavo, a omahnila ji je zopet na prsi, in nobene besede ni bilo od nje.

„Milka! Umejte me prav: jaz moram zdaj ravnati kot poštenjak, moram biti trd proti samemu sebi. Toda nekaj me sili, da vam povem, da mi je, kakor bi bil izgubil nekaj, nekaj . . .“

Glas mu je odrekel, in iz prsi se mu je izvil bolesten vzdih.

A tedaj se je ona vsa stresla.

„Če bi bili izgubili toliko, kolikor sem jaz, bi ne govorili tako!“ je vzkliknila strastno, in pol jok, pol srd ji je trgal besede.

Oči so se mu široko odprle, in strmel je nemo v njo.

„A zdaj pojdite, prosim!“ se je vzravnila naenkrat odločno. „Dovolj, preveč sem vam povedala, a upam, da ste kavalir in ne boste zlorabljali mojih besed. A zdaj res pojdite!“ je ponovila in hotela zaprti duri.

„Ne, pa ravno zdaj ne grem!“ je kriknil ter odrinil burno vrata zopet narazen in jo prijel za rame.

„Ne!“ se je otresla. „Pojdite, prosim, in ostanite — poštenjak, kakor ste bili že takrat, takrat — v jeseni!“

Ironija, brezkončna bol, strupenost, vse vprek so izražale te besede; in če bi mu ne bilo treba zopet braniti, da mu ne zapre pred obrazom vrat, bi bil obstal nepremičen pred njo.

„Ne, Milka, čuj me! Jaz ne morem iti. Povej, kaj naj storim! — vse storim, kar hočeš.“ je jecljal.

„Dobro!“ je priklimala. „Potem vas prosim samo eno: ali greste vi takoj po poroki odtod, — pravijo namreč, da imate ta namen, in jaz bi zaradi Slemena rada ostala tu, — ali pa povejte mi vsaj za gotovo, da ostanete vi, in potem grem jaz! Grem, grem, kamorkoli, — jaz ne strpim več tega!“

In v hipu so jo zapustile vse moči, in obupen, nervozen jok jo je zvil, da je skoraj padla ob steno za seboj.

In tu ni vedel več, kako se je to zgodilo . . . Planil je k njej in jo zgrabil v svoje roke. Plašč

SREČKO MAGOLIČ: POD KRIMOM.

ji je zdrknil na tla, in samo še mehanično je razgrnil svojega čez njo in privil to lahkooblečeno, toplo, slasti polno telo k sebi . . . In potem en poljub, dolg, dolg in blazen, da se je stemnilo vse okrog . . .

Šele, ko mu je pritiskala svoj robec na ustnice, se je zopet zavedel.

„Glej, do krvi — —“ ji je zaigral izgubljen smeh okrog ustnic . . . „Za spomin — — —“

„In zdaj pojdi, dravec! Pojdi mirno! Ničesar več ni v meni proti tebi, samo še dobra, tako dobra sem ti . . .“ mu je govorila mehko in prijela njegovo roko. „Izpila sem to sladko-grenko kupo do dna, in zdaj mi je dobro. Hvala ti za ta trenutek, — vreden je, da ovenem tiho in brez tožbe, kakor ta roža. Pojdi v miru, Karel!“

Vzela je lepo, že malo uvelo rožo s prsi, mu jo pritisnila k ustnicam, ter si jo zopet pripela.

„A tudi meni daj še enega! Pa ne več takega, — daj kot prijatelj!“ mu je ponudila svoje ustnice.

Njega pa je zopet zažejalo in stegnil je svoje roke, — toda odstopila je resno in mu dala samo še roko.

„Ne!“ je rekla. „Zdaj vem zopet, kaj delam. Toda pojdi, pojdi zdaj!“ je vzkliknila nestrpnost. „Ne pokvari mi tega čudovitega spomina.“

„Dobro!“ je prikimal resno. „Grem, toda na svidenje, duša moja! Kdor je enkrat to občutil, kar sem zdaj občutil jaz, ta bi se vrnil v pekel po en sam tak hip.“

In obrnil se je počasi in odšel tja dol . . .

(Konec prih.)

V. COPULE: V KLETI.

KAKO SEM VAS LJUBIL!

Kako sem vas ljubil, ve jasne noči,
ki nekóč ste svetile nad mano;
kot ljubice drage nezveste oči
ugasnile ste mi prerano . . .

Brez bleska, sijaja nekdanjega
krog mene noč krila razgrinja;
in nad pokopanih na tujih tleh
v samotnih me urah spominja . . .

Borisov.

ČEZ TIHO PLAN . . .

Čez tiho plan mi plavajo
glasovi nežni, mili;
Bog ve, odkod v samoto sem
so k meni zablodili . . .

Žari zapad in tema senc
po tihem polju lega;
v tihotni stan moj na obisk
glasov nebrojno bega.

In sredi mraka zažaré
pred mano zlati časi;
a v srcu lahno se budé
zatrlih pesmi glasi — —

F. Studenko.

NAŠ VSAKDANJI KRUH.

Spisal ing. chem. Jakob Turk.

Dandanes izdelujejo tudi razne mesene trpežnine, ki pa niso za nas posebne važnosti. Mesene konzerve v pušicah poznajo n. pr. samo naši vojaki, ki pomagajo potrošiti za časa vojaških vaj starejše vojaške zaloge teh živil. Praktično vrednost imajo mesene konzerve v pušicah le v vojnih časih, kajti v mirnih časih se preskrbi lahko tudi vojaštvo z veliko boljšim in cenejšim svežim mesom. Kot ljudsko živilo pa so sploh brez pomena. Nekatere mesene konzerve se prodajajo in uživajo kot delikatese in so izborno živilo za one, ki si kaj enakega lahko privoščijo.

Razen mesenih konserv v pušicah proizvaja in prodaja se dandanes nebroj raznovrstnih suhih mesenih mešaníc, v katerih je meso zmešano z mastjo, z vegetabilnimi živilí ter z raznimi dišavami in sladili. Take mesene mešanice dajejo kuhane takoj juho (ploščice za juho) ali kako drugo popolno jedilo. Za hribolazce in vojaštvo so slične mesene trpežnine velike važnosti; kot ljudsko živilo pa ne pridejo nikdar do veljave, ker jim je cena previsoka.

Mesenih izvlečkov (ekstraktov) pa sploh ne moremo nazivati živila, ker so v resnici le užitnine, katerih namen je buditi slast in pospeševati prebavo. Taki izvlečki niso nič drugega, kakor jako zgoščena juha, in se tudi dobivajo na popolnoma sličen način. Meso se namreč z vodo izvleče (ekstrahira) in tako dobljeni izvleček po možnosti razmasti in končno zgosti. Mnogo

(Dalje.)

mesenih izvlečkov dobivajo v Južni Ameriki, ki služijo za zabelo, oziroma za izboljšilo prazne in puste juhe (Liebigov meseni izleček).

Iz mesa dobivajo tudi topljive beljakovine (peptone) in sicer tako, da pretvorijo mesene beljakovine s pomočjo zakvascev ali pa z vodno paro v lahke topljive peptone, oziroma v topljive proteine. Tako dobljenih beljakovin je dandanes vsepolno v prometu. Za zdaj imajo meseni peptoni nekaj praktične vrednosti za hranjenje bolnikov. Za zdrave ljudi z normalnim prebavjem pa so brezpomembne, ker so jim cenejše in lahko prebavljive beljakovine v raznih animalnih in vegetabilnih živilih v obilici na razpolago. Kot ljudska živila, oziroma hranilne snovi, ne bodo torej zavzemali meseni peptoni nikdar važne postojanke, ker ni misliti, da bi se njih porabna vrednost dala prilagoditi njih visoki ceni.

Ker smo ravno pri beljakovinah, zdi se mi vredno omeniti, da se pečajo kemiki tudi že z dobivanjem beljakovin iz dušika, ki je v zraku. Kdor pozna napredek kemije, je gotovo prepričan, da se posreči kemikom izumiti način dobivanja beljakovin naravnost iz zraka. In ko se to zgodi, kar je po mojem mnenju le še vprašanje časa, izgubita animalni in vegetabilni beljak na svoji veljavi in izgubi tudi poljedelstvo na svoji veliki važnosti, ki jo ima zdaj za hranjenje in vzdržavanje človeštva. —

Največ mesa, oziroma mesenih živil potrošimo (konsumiramo) v svežem stanju. Vsega mesa pa, kar se ga dobiva, ni mogoče takoj raz-

pečati, oziroma porabiti in sicer že zaradi tega ne, ker niso potrebe vedno iste, ampak se menjavajo s časom. Razen tega se dobiva tudi mnogo mesa v krajih, kjer ga sploh ni mogoče v svežem stanju razpečati in porabiti. Poleg tega vsega pa potrošniki (konsumenti) ne vprašujejo le po svežem, ampak tudi po konserviranem mesu. Zaradi teh in še mnogo drugih vzrokov se meso konzervira, kar je tem potrebnejše, ker je meso eno najdražjih živil in se, kakor smo slišali, jako lahko in hitro pokvari do neužitnosti.

Prvi pogoj, da se meso vsaj nekaj časa nepokvarjeno ohrani, je čisto ravnanje z njim v klavnicah, mesnicah in na tržiščih. Toda še tako čisto ravnanje z mesom ne koristi dolgo in zato se mora seči po radikalnejših sredstvih.

Najboljše, dozdej znano sredstvo za konzerviranje mesa je hlad. V čistih, dobro zračenih in skoraj na ničlo ohlajenih prostorih se meso dolgo časa ohrani nepokvarjeno. Hlad namreč ne dopušča, da bi se razvijali (plodili) v mesu razni mikroorganizmi in zato se ohlajeno meso obvaruje plesnobe in gnilobe, kar je velikega pomena, da so plesni in gnilobne bakterije večinoma vzrok, da se meso pokvari.

Meso se lahko hladi tako, da se položi na led. Ta način hlajenja pa se ne more priporočati, ker meso lahko onesnaži z različnimi nečistimi snovmi, ki so v naravnem ledu, ki se zdaj pri nas večinoma uporablja. Poleg tega pa so v naravnem ledu tudi lahko človeškemu zdravju škodljivi organizmi, ki preidejo v meso in ga okužijo. Vthu vsega pa se na ledu ležeče meso neenakomerno hladi in je torej organizmom še vedno dana prilika za razvoj na površju mesa.

Za hlajenje mesa v malem mesenem obratu in za domače potrebe so jako pripravljeni ledenjaki (Eiskasten), v katerih meso ne pride naravnost v dotiko z ledom in se nekaj časa prav dobro ohrani. Take priprave pa so premalo zračne in so vlažne in vsled tega neporabne za trajno ohranjanje mesa.

Najboljše se konzervira meso s hladom v takozvanih hladilnicah t. j. v prostorih, ki se hlade z zelo hladnim in suhim zrakom. Tak način hlajenja mesa pa je zelo drag in je torej pripraven le za velik obrat ter pride samo v klavnicah, v velikih mesnicah in pri prekomorskem prevozu mesa v poštev.

S hladom se organizmi v mesu ne zamore, pač pa se z njim razvoj mikroorganizmov popolnoma ustavi. Kakor hitro pa se meso vtopi na primerno stopinjo toplote, dana je mikrobom iznova prilika, da začno svoje razdirajoče delo.

Zato se sme ohlajeno meso pred pripravo za jed zopet otopiti, ker se sicer — kakor neohlajeno — hitro pokvari. — S hladom konzervirano meso ne izgubi veliko na svoji slasti in je torej polnovredno.

Mnogo s hladom konzerviranega mesa se pošilja iz Amerike v Evropo, iz Galicije na Dunaj i. t. d.

Prav dobro se ohranja tudi posušeno meso. Mikroorganizmi se namreč razvijajo samo na mokrih hranilih in zato v posušenem mesu ne morejo uspevati. S sušenjem se konzervirajo ribe (polenovke), ki se posuše na zraku in razne druge mesene trpeznine, kakor mesena moka, mesene mešanice, meseni peptoni i. t. d., ki se suše s pomočjo umetne gorkote.

Sušenje se uporablja samo zase ali pa se združuje z drugimi načini konzerviranja mesa, posebno s solenjem in kajenjem.

Na jako primitiven način se konzervira meso tudi tako, da se z različnimi organizmi okuženemu zraku po možnosti zabrani dostop do mesa. V to svrhu se meso s papirjem ovije in potem ali s pepelom ali pa s hladnim peskom zasuje. Veliko boljše od teh je leseno (bukovo) oglje, s katerim se meso obloži. Oglje zabranjuje mikroorganizmom dostop k mesu in obenem tudi osvežuje že nekoliko pokvarjeno meso in sicer tako, da mu odvzame smrdljivi vonj. Najboljši sredstvi v tem oziru pa sta mast in olje. Meso se zalije z mastjo ali pa se vloži v olje. Zadnje omenjenega sredstva se poslužujejo zlasti za konzerviranje rib (sardin in sardel).

Eno izmed najboljših sredstev za konzerviranje mesa je dalje gorkota. Saj ga tudi ni kmalu drugega sredstva, ki bi bilo tako uspešno in bi se tako mnogostransko uporabljalo, kakor ravno gorkota. V domačem gospodarstvu in v malem mesenem obratu se meso, oziroma mesena živila samo kuhajo (varijo) in pečejo. Ta način je samo za kratkodobno ohranjanje mesa. V večjih mesenih obratih pa, kjer se izdelujejo mesnine, ki so namenjene tudi za oddaljena tržišča in se tvorijo razne mesene trpeznine, ki se imajo ohraniti dolgo časa nepokvarjene, se navadno združuje kuhanje z neprodušno zatvorbo mesa. Tako se konzervirajo razne mesene konzerve v pušicah. V ta namen se goveje ali kako drugo meso opremi z vsemi potrebnimi dodatki in sicer slično, kakor v kuhinjah, ko se meso pripravlja za jed, ter potem v posebnih, za to pripravnih odprtih pušicah 2 do 4 ure kuha v vodni pari pri 100° C. Zatem se pušice začinijo in zaprte nekaj časa kuhajo v raztopini kalcije-

vega klorida pri 110° C. S takim ravnanjem se pokončajo v mesu vse kalice raznih bakterij, obenem pa se jim tudi zapre dostop iz zraka k mesu in zato se slični meseni pripravki (preparati) ohranijo dolgo časa pri polni slasti.

Priprost, praktičen in obenem cenen način za konserviranje mesenih živil je soljenje mesa. Meso se močno osoli in potem vloži v pripravne posode. Sol, ki je zelo pohlepna po vodi, se navzame vode iz mesa in tako se napravi razsol, s katero se meso tudi poliva. V nekaterih dneh se meso z razsoljo prepoji in postane jako trpežno, ker je kuhinjska sol v večjih množinah strup za bakterije, in se vsled tega ne morejo razvijati v močno osoljenem mesu. Da ne izgubi meso svoje rudeče barve, se osoli tudi s solitrom, ki ohrani rudečino mesa, ki pa obenem tudi poveča že itak veliki izgubitek mesa na beljakovinah in rudninskih snoveh. Izgubitek mesa na hranilnih snoveh je tem občutnejši, ker se razsol, v katero preidejo hranilne snovi, ne more porabiti kot človeško živilo. — Mnogo mesa se soli v Ameriki in Avstraliji, ki se potem kot slano meso pošilja v velikih množinah tudi v Evropo.

Soljenje se često združuje s sušenjem in kajenjem mesa. Poslednjega načina se poslužujejo tudi pri nas in sicer za konserviranje svinjine in klobas; manj za konserviranje govedine in jagnjetine. V ta namen se meso močno osoli, pusti v razsoli nekaj dni ležati in končno v sušilu, ki ga ima vsaka kmetiška hiša, predimi in posuši. Dim suši in prepoji meso z raznimi razkužili in zato se osoljeno in prekajeno meso izvrstno ohranja.

S sušenjem in kajenjem se zamore bakterije in zajedalci v mesu, a ne vselej. Zato moramo biti tudi z osoljenim mesom jako previdni. Sirovega pa sploh ne bi smeli jesti.

Divjačina se konservira navadno tako, da se namoči v kis (ocet), ki so mu dodane razne dišave in se tako nekaj dni obvaruje popolnega razpada.

Razen omenjenih pa je še nebroj drugih kemičnih ali razkužnih sredstev za konserviranje mesa, ki sicer izborno delujejo, ki pa imajo po zatrdilu izkušenih veščakov slabost, da neugodno vplivajo na človeški ustroj. Taka sredstva so: borova, salicilova in žveplen-kasta kislina ter njih soli, dalje fluorovodik in njegove soli, potem razne lužnine, kakor tudi formaldehid (formalin) in še mnogo drugih. Ker imamo sredstva za konserviranje mesa, o katerih se natančno ve, da niso škodljiva človeškemu zdravju in na katera je človeški ustroj že navajen, zato ni treba, da bi razpostavljali svoje zdravje raznim, še premalo preizkušenim umetnim sredstvom in vsled tega se mora njih uporaba zabraniti dotlej, dokler se ne izkaže, da je eno ali drugo teh sredstev človeškemu zdravju docela neškodljivo.

Dodatki pa, kakor so razna rudeča barvila, ne ohranjajo mesa, ampak mu dajejo samo okusnejšo zunanost. Večinoma se barva že pokvarjeno meso, in zato so barvilna sredstva le nedopustno slepilo za konsumente. —

(Konec prih.)

V SREČE UGASLEM SVITU.

Po tihem večernem nebu
oblački tam plavajo;
nalahno jih solnčni žarki
v slovo poljubavajo.

Kot v sreče oddaljenem svitu
oblaki večerni žaré,
za sreče žarki v daljavo
neznano oditi žele.

In v moje življenje še včasih
spominov zasveti mi žar:
Kot v sreče ugaslem svitu
ljubezni umrle zrem čar . . .

Borisov.

SREČKO MAGOLIČ:
RIBIČA.

NAD PREPADOM.

Spisal Fran Govékar.

(Dalje.)

In ko sta se končno poslavljala, bilo jima je, kakor da se ločita le za par dni, dasi sta vedela, da se ne bosta videla leta . . .

Vrnila sta se bila z zadnjega izprehoda, in spremljala ju je teta Flora. Ivan je govoril ves čas pogumen in poln podjetnih misli, ki jih hoče uresničiti; smehljaje ga je poslušala Vida in zdelo se jej je, da so vsi ti načrti že uresničeni. Niti za hip ni dvomila, da se vse to ne izpolni, kar si obljublja Ivan od življenja, saj ga je gledala pred sabo tako zdravega, resnega in odvažnega. In če se je za hipec dotaknila njegova roka njene, se je vzdramila iz sanj, ki so jo vanje zazibale Ivanove pogumne besede, ter je vzdihnila:

„Dà, dà, tako bode . . . mora, mora biti, gospod Zemljič!“

Pred vratmi hiše, v kateri je prebivala Vida, se je hotel posloviti od nje kratko, prijateljsko vzkliknivši:

„Do svidenja, Vida, in ne pozabite name, kakor jaz ne pozabim vas!“

Podala mu je trepetajočo roko, hotela je ostati mirna, ziniti je hotela, a v grlu se jej je zapelo in v oči so jej stopile solze; nevede se je

ozrla roteče na teto Floro, kakor bi iskala pri njej pomoči, in teta Flora jo je razumela z instinktom ženske duše ter je dejala:

„Stopita vendar še nekoliko k meni . . . ločiti se ne moremo na cesti za tako dolgo dobo! Kozarec vina izpijemo ter se pogovorimo. Pojdite, gospod Zemljič, — pojdi, Vida!“

In šla sta ter potem sedela v tisti ozki, podolgovati sobici s starinskim pohištvom, borni, skoraj prazni. Večerilo se je; tam za holmi je umirala krvavordeča zarja in v smrekah v divjem, angleškem parku za hišo je šumel in vršel večerni veter. Sedela sta si nasproti, se držala za roke in bilo jima je tužno, a vendar nepopisno sladko pri srcih, — gorko, tiho in mirno. In gledala sta si v oči ter se smehljala v nervoznem pričakovanju; vedela sta: sedaj se zgodi, kar se še doslej ni zgodilo, — mora se zgoditi, saj se je pripravljalo med njima že vse leto. In hipoma, gnan od nevidne sile, se je nagnil Ivan k njej ter jej položil svojo glavo na prsi, in Vida je nagnila svojo ter jo naslonila na njegovo.

„Moja si, Vida, moja za večno!“ jej je šepetal in zaprl oči v razkošnem navalu čustev.

„Dà, tvoja, Ivan!“

Objel jo je okoli pasu in ona mu je dela svojo roko na glavo in molčala sta. Oči pa so jima vlažno strmele tja po zibajočih se vrhovih smrek v zlatorožnati večerni zarji. Ničesar nista videla, le čutila sta, da sta srečna, ker sta vredna drug drugega.

„In ti me počakaš, Vida?“

„Počakam, Ivan!“

„In ko bom samsvoj, pridem pote, in potem mi poveš, ali misliš in čutiš še tako, kakor sedajle!“

„Pridi, — saj veš, da ostane tako večno!“

Vstopila je teta Flora, ki si je dala dela v sosednji sobi, ter se je poslovila od Ivana.

„Na vaš prospel, gospod Zemljič“, je dejala in trčila ob njegov kozarec; „da ostanete vztrajen in značajan mož!“

Besedo „značajan“ je naglasila in besedo „mož“ je potegnila, kakor bi ga hotela opomniti, da je danes še mladenič, čegar dijaška ljubezen morda nima stalnosti. Razumel jo je, a ni bil užaljen; sklonil se je k njeni roki ter jo poljubil.

„Bodite zaradi mene mirni, gospa!“ je dejal in s polnim pogledom objemši svojo Vido, je pristavil ponosen: „Vida ne dvomi o meni!“

„Tudi jaz ne!“ je pripomnila hitro teta Flora in mu iskreno stisnila roko . . .

Do hišnih vrat ga je spremila Vida; zdelo se jej je, kakor da spremlja svojega viteza, ki zajezdi prav sedaj svojega konja ter oddirja v boj za svojo čast in bodočnost; bilo jej je, kakor da se poslavlja od ljubljence, ki sede v tem hipu na ladjo, da ga odnese z razvitimi jadri preko valovja v neznano tujino, odkoder se vrne mož bogat in ugleden.

V tisti ogromni, obokani veži z velikan-skimi stebri, ko je že izpuščala roka roko, pa jo je prijel Ivan nenadoma za glavo ter jo z drhtečimi ustnicami poljubil hipoma. Braniti se ni hotela in ni mogla; brez moči se mu je udala ter se mu smehljala skozi solze.

„Ah, nikdar več me nisi poljubil tako, Ivan! Nikdar več nisem tako čutila, kako me ljubiš, kakor takrat, Ivan! Zdelo se mi je, da mi izpiješ dušo iz telesa, dragec, tako sem bila takrat tvoja, breztelesna, brezčutilna, samo čustvo — samo drhtenje in hrepenenje! — Zakaj me ne poljubiš več tako, Ivan?“

Tako mu je pisala Vida sedaj, po letih, in Ivan je za svojo mizico z odprtimi očmi sanjaril ter se blažen potapljaj v dneve, ki so že davno bili in ki se sedaj porajajo iz Vidinih črk iznova v starem razkošju in blesku . . .

Tedaj je naenkrat nekdo z nervozno naglico in s silo potrkal na vrata in jedva se je zavedel Ivan iz hipne prestrašenosti, ko so se že odprla vrata ter je stala pred njim Vida.

„Gospod doktor te prosi, da pridi takoj k njemu!“ je dahnila vsa zasopljena.

„A čemu prihajaš ti? Kaj ni nikogar —? — Sedi vendar, vsa si zasopljena!“

Radovedno se je ozrla po mali sobici ter se smehljala. „Nikogar ni bilo, ki bi ga bil mogel poslati. Milostiva se je odpeljala s hlapcem in s hišno v Celje, kjer ima teto, dr. Zorè je v Ljubljani in pisarji so bog ve po kakšnih beznicah . . . O, saj sem rada prišla . . . še nikdar nisem bila v tvoji sobici.“

Zemljič je vrgel preko Vidinega pisma, ki je obležalo na mizi, časopis in ga skrnil pred njenimi očmi.

„Pa kaj se je zgodilo? V tej uri!“

„Gospod doktor je dobil brzojavno od raznih strani prav ugodne vesti zaradi volitev, — jutri pa se mora vršiti tukaj velik shod. V pol uri se snidejo pri Kolariču vsi tukajšnji agitatorji, tudi Simončič in Glaser prideta. Ti moraš biti seveda tudi poleg, ker boš jutri na shodu poročevalec za „Svobodne glasove“. Od tega shoda je odvisno baje vse; zato hočejo nasprotnike presenetiti in še nocoj in jutri zgodaj obvestiti vse tukajšnje volivce. Tako sem slišala govoriti Kolariča s prof. Kodrom in s pristavom Plavcem. Torej pojdi“ — vstala je in odhajala — „prošetava se še lahko nekoliko!“

„Ne, ostani, Vida . . . še pol ure imava časa . . . ah, glej, ves večer že mislim nate in na tvoje očitke! Vida, ljubica“ — mahoma je ležal na kolenih pred njo ter jo objemal kakor blažen — „kako te ljubim! Vse moje misli, vse moje želje, vse nade in vse, vse je tvoje — tvoje, Vida! In ti mi očitaš, — oh, ti mi očitaš!?“

Planil je kvišku, jej ovil roke okoli ramen ter jo poljubljal divje, neutešeno; in Vida se ga je oklenila ter ga poljubljala, šepetaje: „Ljubim te, ljubim te, Ivan!“ —

Vsa dolga leta zadrževana strast, vse hrepenenje dolgih, prečutih noči se je izlilo sedaj v teh objemih in poljubih, kakor vrela lava, uničujoče pekoča, lomeča in rušča vse ovire in obzire . . . Pozabila sta, da sta človeka, odmaknjena vsem krivdam in odgovornostim, zibajoča se v nebesih ljubezni in razkošja, sta uživala edinole zavest, da sta srečna kakor še nista bila nikdar in kakor ne bosta nikoli več!

XI.

V hôtelu „Pri beli raci“ je bil sklican shod zaupnikov dr. Kolaričeve „neodvisne narodne stranke.“

Vkratkem se je imela vršiti volitev državnozborskega poslanca za mesto in okolico. Kandidat dr. Kolarič je bil že priredil v dveh treh večjih krajih volilne shode, napojil že parkrat svoje agitatorje ter si pridobil s pomočjo dr. Zoreta, tovarnarja Simončiča in stotnika Glaserja najvplivnejše glasove. Treba je bilo zavzeti le še s pogumnim naskom mesto, kjer so itak že „Svobodni glasovi“ temeljito pripravili tla. Okraj je imel doslej nemškega poslanca, ki pa se zaradi svoje starosti ni potezal za svoj mandat več; Nemci in nemškutarji so mirovali ter vsaj javno dr. Kolaričevi kandidaturi niso ugovarjali; pač pa je izšel v duhovniškem krščanskosocialnem glasilu članek, ki je „dobre katoličane“ previdno svaril „pred liberalnimi volkovi v ovčji obleki,“ ter besno napadel liberalne advokate, ne da bi bil dr. Kolariča sploh omenil. „Svobodni glasovi“ so ta prikriti napad takoj ostro zavrnilo ter dokazali, da dr. Kolarič ni „volk“, nego skrajnje požrtvovalen, radodaren, narodnoradikalen, a vendar krščanskomisleč mož. Nato ni bilo čitati nobenega napada več, pač pa se je govorilo, da vztrajno lazi okoli delavcev po tovarnah, okoli kmetov in mlajših obrtnikov neki zagrizen socialista, ki ljuto hujska na tihem proti buržoaziji in Kolariču ter da so se pripetili po predmestnih beznicah strastno-burni prizori, ki so jih izzvali socialistični študentje z Dunaja in iz Gradca. „Svobodni glasovi“ so nezrele dečke z zaničevanjem okrcali, jih zapodili v šolsko klop ter s samozavestnim humorom potlačili take afere na nivô brezpomembnih pijančevanj.

Tako je dobil dr. Kolarič odpovsod iz okolice le najugodnejša poročila o svoji kandidaturi; vendar je moglo prinesiti odločitev le mesto, kjer je bilo vedno dovolj nezanesljivih elementov, ki bi znali v zadnjem hipu provzročiti zgago in zmedenost. Med mlajšimi volilci se je bila pojavila semtertja le težko prikrivana nezadovoljnost z dosedanjo smerjo slovenske politike, in včasih so se čule glasne zabavljičice prvakom, češ da igrajo zločinsko komedijo idealnih apostolov, da morejo tem uspešnejše izvrševati obrt narodnih hijen in zajedalcev. Zašle so torej med nekatere volilce opozicionalne ideje, vzrasle na bohotni njivi utopičnega socializma, ki je pobijal vsako resnično vrednost prvaške nacionalne politike, ki baje prikriva z narodnimi paradami, puhlimi patriotskimi govori in malenkostnimi spletkami svojo nesposobnost za pozitivno narodno in ekonomsko

delo, ki edino more rešiti okraj nacionalnega in gospodarskega propada.

Tem zanešenim revolucijskim idejam se je hotel ustaviti dr. Kolarič, pobiti njih tihotapske raznašalce kot zmešane nerealne glave ter zmagati z radikalnonarodnim programom najidealnejše barve. Sklical je torej hipoma, kar čez noč shod zaupnikov, da jih s plamenečo besedo utrdi za odločilni boj ter jim poda argumente, s katerimi naj bi zavrnilo socialistične rovarje, ako bi poizkušali pokvariti zmago. Sestavil si je lep govor ter se ga naučil na pamet, da bi tudi kot izvrsten govornik imponiral in dokazal svojo poslansko usposobljenost.

To je bil torej nenavaden dan za malo mesto, kjer politične razburjenosti niso poznali ter živeli mirno, le z ničevnimi prepiri in tožbami tekmujočih kramarjev in gostilničarjev, z opravljanjem svojih bližnjikov, s pretepi civilistov in vojakov ter z redkimi zakonskimi škandali narahlo in mimogredé vzvalovano življenje. Par veselic, par plesov, nekaj porok in par mesecev trajajoča gledališka sezona gledališča iz glavnega mesta sosednje dežele, to je bila vsa duševna hrana filistroznih malomeščanov. Šele ustanovitev „Svobodnih glasov“, energični članki dr. Kolariča in dr. Zoreta, ki ju je zanesla usoda iz Ljubljane v ta mirni kraj, predvsem pa kandidatura slovenskega odvetnika za mandat, ki je bil od pamtiveka nemška posest, je prinesla nekaj novega življenja med meščane. A ne preveč! Dolgotrajna politična apatija je zalezla meščanom že v kri, in težko je iztrgati kruhoborca, čegar obzorja ni izkušal dotlej nihče razširiti, iz močvirja vsakdanskih malenkostnih skrbi in borb.

In tako je imelo mesto tistega dne čudno, nenavadno lice. Po ulicah so švigali kolesarji in izvoščki ter dovažali svečanostno oblečene Kolaričeve politične zaupnike, ob oglih pa so stale gruče ljudij ter čitale na trobojnem lepaku slovesno stiliziran poziv na narodnozavedne volilce, naj se pripravijo „na boj za svete politične in narodne pravice milega slovenskega naroda!“ In te gruče so čitale plameneči poziv molče, s hladno dušo, skomiznile so z rameni ter se nemo razhajale. Le včasih se je slišala pikra opomba ali surov dvotip: človek, ki se je rogal, je bil mlad in slabo oblečen. Nihče se ni zmenil zanj, a nihče mu tudi ni oporekal.

„Pri beli raci“ pa so imeli na dvorišču steklen salonček, in nocoj sta igrala Simončič in Glaser, načelnika mlade narodne stranke, glavno ulogo. Za belopogrjneno mizico sta sedela, prebiralata došle brzojavke, se igrala z malim zvončkom

ter se močno zavedala svojega dostojanstva. Samozavestno sta se smehljala, ko so trumoma prihajali v salon zaupniki, hišni posestniki, mali trgovci, obrtniki, učitelji in uradniki, se pozdravljali z dr. Zoretom ter sedali okoli miz, ki so bile kmalu vse okupirane. Dr. Kolarič je hodil visokodvignjene glave in počasnega, trdega koraka med mizami, ljubeznivo je pokimoval gostom, se jim prijazno nasmihal ter se tuintam ustavljal in stiskal roke.

Dr. Zorè je nad tem pristopil k Zemljiču, ki je sedel za posebno mizico, ter mu šepetnil: „Ali je vse pripravljeno? Ali je dovolj bakljačev?“

„Vse v redu. Zbor in bakljači čakajo pri „Jelenu“; ko pride trenotek, jih pokliče zaupnik, ki je tukaj prisoten“, je odgovoril Zemljič in navdušenje mu je gledalo iz oči.

„Dobro! Demonstracija mora biti impozantna!“ Zorè se je obrnil k dr. Kolariču, ki se mu je približal odzadaj, ter mu dejal: „Menim, da bi mogli začeti, gospod doktor; vse je zbrano. Ali naj rečem Simončiču?“

„Da, da, recite mu, — jaz sem pripravljen. Za mano pa govorite vi, kakor domenjeno, kaj ne?“

„In končno profesor Koder, dà. Mislim, da bo potem dovolj.“

V tem pa se je prerinil med mizami pristav Slavec; plašno je gledal in pot mu je lil curkoma s čela.

„Gospod doktor, prosim!“ je sopihal zasopljeno in razburjen že oddaleč. „Začnimo, začnimo!“

„Kaj pa je? Tako vznemirjeni ste . . . ?“ sta vprašala hkratu Kolarič in Zorè, in tesnobna slutnja, da jima donaša Slavec neprijetno vest, ju je obšla; dr. Kolariču pa je stopila mahoma kri v glavo ter so se mu napele žile.

„Pri Jelenu“ je silen polom! Delavci iz raznih tovaren, cela tropa kmetov, truma obrtnikov in raznih mladeničev se je zgrnila z raznih strani v gostilno in zasedla vse prostore, vežo in ulico pred hišo. Vse črno jih je!“

„Pa kaj hočejo?“

„Ali imajo svoj shod?“

„Neki socialnodemokratski fanatik je skočil na mizo ter zaklinjal s silnimi napadi na vas, gospod doktor, prisotne pevce in bakljače, naj se pridružijo delavcem in kmetom proti temu shodu! Nastal je prepir, velikanski vrišč, — nekateri so pritrdjevali govorniku, drugi ugovarjali — vnel se je pretep, — frčale so čaše, žvenketale razbite šipe in steklenice — končno pa so pometali pevce na ulico, jih pretepali z bakljami ter jih zapodili

v beg. Menda pridejo tudi semkaj . . . evo, evo jih! Najboljše je, da gremo!“

Vrata salonska so se hrupno odprla, pridrivila se je tolpa delavcev, na ulici pa je zaorilo iz sto grl: „Pereat dr. Kolarič! Pereat paraziti naroda!“

Mlad gospodič z rdečo kravato in dolgimi lasmi je skočil na prvi stol, zavihtel svojo čepico in zakričal: „Živela svobodna socialna demokracija!“ Kakor en glas je odmevalo po dvorani: „Živela! Doli, dr. Kolarič!“

Simončič in Glaser sta stala blede za svojo mizo ter gledala ta prizor brez pomoči.

„Odidimo pri stranskih vratih!“ je svetoval dr. Zorè in iskal svoj klobuk.

„Ne, ne, ostanite, ostanite!“ Dr. Kolarič ga je s krepko pestjo potegnil k sebi. „Ne udajmo se! Jaz se ne umaknem. Pa bodi boj, — jaz se ga ne bojim!“ In ozrši se, je zaklical Zemljiču: „Pošljite po policijo!“

Stopil je pogumno na stol ter z mogočnim glasom, ki je predonel ves vrišč, zaupil: „Shod naj se vrši mirno! Vsakdo more brez vika in krika povedati svoje mnenje! Če ste zagovorniki svobode, dovolite, da izrazi vsakdo svoje svobodno mnenje!“

Po dvorani so zaorili klici: „Živel dr. Kolarič! Živela svoboda!“ in nekateri so poizkušali ploskati. Pri vratih in na ulici pa se je razlegnil glasen porogljiv smeh, zabrlizgal je oster pisk in iz sto in sto piščalk je zažvižgalo, da je šumelo po ušesih.

Profesor Koder pa je tedaj izgubil prvi potrpljenje in z besnim gnevom in neukrotljivo togoto je planil po najbližnjem mladeniču, mu izbil iz rok piščalko ter upil: „To je nasilstvo! Kanibali, sramujte se — fej, fej!“

Hipoma pa ga je zgrabilo več jeklenih pesti, ga zasvalovalo kakor pero, in profesor je odletel, metan in sukan iz rok v roko, med dolgim šparljem skozi vrata na dvorišče. Izgubil je naočnike, izgubil klobuk, suknja mu je zarežala na hrbtu in na glavi ga je zaskelilo od sunkov in udarcev. Mahal je s pestmi okoli sebe, suval z nogami, kričal in psoval, a v hipu je ležal na ulici, okoli njega pa se je krohotala tolpa nedoraslih dečkov iz vsega grla. Pobral se je, zaklel in naglo izginil za prvim oglom . . .

V dvorani pa je stal na mizi, ki jo je ščitila neprodorna stena delavcev, kmetov in obrtnikov, zopet mladenič z rdečo kravato in dolgimi lasmi ter govoril:

„Doli s političnimi komedijanti! Doli z ljudskimi krvosesi! Dovolj dolgo je prenašal ubogi

naš narod njih zločinsko izrabljanje najsvetejših čustev! Njih usta so polna domoljubja, a domovina jim je molzna krava in narod čreda ovac, ki jo vodijo dan na dan v svojo klavnico! Delajo se rodoljubne mecene, a narod jim vsak krajcar povrača s tisočnimi obrestmi! Vsako steklenico šampanjca, ki ga izpijô za narodov blagor, je poplačalo morje solzâ siromakov, ki so jih brezdušno pahnili v pogubo, in vsaka nit na svilenih toaletah njihovih dam je poplačana s krvavimi sragami rojakov, ki so padli v njih krvoločne pesti! — Laž in komedija je vsak njih vzdih, vsaka njih beseda za narod; — laž in komedija ter najnesramnejše koristolovstvo vsak njih čin! Brez srca in brez vesti so, brez sočutja in brez usmiljenja! Le sebe vidijo in le zase delajo ponoči in podnevi! In dr. Kolarič je jeden najslabših.“

„Kako je poginil Korbar?“ se je začulo nekaj razburjenih glasov. „Naj pové, zakaj je umrl!“

„Zakaj je umrl Korbar, ubogi idealni ‚Kajfež‘?, je nadaljeval govornik. „Zakaj danes njegova rodbina berači od hiše do hiše ter liže s krožnikov ostanke, ki jih ne povoha niti Kolaričev pes, vprašate?! Žrtvoval je vse za Kolaričevo ‚milo domovino‘, bil je njegov najhrupnejši boben, zato pa ga je sunil dr. Kolarič zadnji večer pred smrtjo čez prag ter potem prodal še njegovi rodbini zadnje cunje!“

„Pereat! Tak lump! Tak patrijot!“ je vršalo in grmelo po salonu.

„In kaj je še storil ta komedijant, tovariši? Ko je svojo žrtev umoril in oplenil, je šel s cilindrom in črno kravato na Korbarjev grob jokat krokodilske solze in pridigat najnesramnejše laži! Morilec je igral ulogo žalujočega prijatelja, — ubijalec očeta in roditelja je na blagoslovljenem pokopališču ob odprtem grobu hlinil sočutje, spoštovanje in najglobljo žalost!“

„Fej! Fej!“

„Njegovi obupani udovi, ki ga je prišla prosit usmiljenja in pomoči, pa je že par dni nato pokazal s psovkami vrata in jej grozil s pestjo! Obupano beračico, ki ni imela trde skorje za svoje gladne otroke, ki jej je vzel vse, vse, — je končno pobil k tlom še s priimkom — ‚vlačuga‘!“

„Sramota! Bog ga udari! Saj je sam najbolj umazan! Pometa naj pred lastno hišo, nesramnež!“

„Pa kdo naj vam našteje vse žrtve, ki so jih ugonobili idealni patrijot Kolarič in njegovi tovariši! Poglejte po mestu in okolici: trgovec za trgovcem, obrtnik za obrtnikom, kmet za kmetom se grudi v propad, ki so mu ga izkopal

Kolariči! Narod propada, kamorkoli se ozrete, beži v Ameriko, jemlje v dlan beraško palico, a Kolariči deklamirajo, pijo šampanjca, polnijo svoje mošnje in igrajo prvake! Na severu in jugu, na vzhodu in zahodu pa izginja z naših tal slovenski narod ter se širi tujčeva oblast! Vedno več časopisov, vedno več društev, vedno več prvakov, vedno več strank, — a vedno manje Slovencev! To je sad domoljubnega delovanja Kolaričev in Zoretov, — vi pa jih hočete še voliti, posaditi jih v narodni tabernakel in moliti jih?! — Mi pa tega ne storimo. Brezpravni smo sicer, a silni, ker je za nami večina našega naroda, stotisoč delavnih, s poštenim trudom kruh služčih si rok, na tisoče mladeničev, ki so naših misli in vzorov, Slovencev, polnih ljubezni do dela za narod in polnih sovraštva do sedanjega narodnega mrtvila, prikrivanega le s komedijantstvom, z osebnimi pričkanji in s koristolovnimi spletkami! Ta ogromna armada bode razrevolucionirala ves slovenski narod, ga navdušila za delo napredka in svobode ter pomela s pozorišča pijavke, ki so nažrte od krvi narodovega srca! Morda je še daleč ta čas, tovariši, a gotovo pride, kajti priti mora, če nas niso zapustili že vsi dobri bogovi in če ni zapisana v usodni knjigi že smrt slovenskega ljudstva! V to svrhu pa odpirajmo zaslepljenemu narodu oči, da vidi pred seboj prepad, ki strmoglavi sicer vanj brez rešitve, ako se ne otrese čim preje voditeljev in učiteljev — moriteljev, kakoršen je dr. Kolarič in tovariši!“

Učinek fanatičnega govora, izrustenega z besnim, žehtečim ognjem, je bil nepopisen. Kakor divji orkan je zabučalo po dvorani: „Pereat dr. Kolarič!“ — so zabrlizgale neštete piščalke in so zaploskale neštete dlani.

„Vun, vun! Poberite se, sleparji!“ je hrumela z dvignjenimi pestmi razbesnjena truma mladih ljudi brezobzirnih in smelih obrazov proti mizi, okoli katere so stali bledih lic in zbeganih oči, prestrašeni in brez odpornosti dr. Zorè, Simončič in Glaser.

Med njimi pa je stal dr. Kolarič krvavozariplega obraza, a visokozleknjen, trd in kljubovalen. Iz njegovih oči je sršela brezmejna togota, silno sovraštvo in preziranje.

„Sedaj pa čujte moj odgovor! Svobodo zahtevam tudi zase!“ je zakričal in stopil smelo proti naskakujočim delavcem.

„Pustite ga! Naj govori!“ se je čulo nekaj glasov, toda po dvorani je zagrmelo iznova:

„Vun, vun! Sleparja in lažnjivca ne poslušamo! Vrzite ga skozi vrata!“

Kolarič se je ozrl naokoli, kakor bi iskal pomoči svojih pristašev, a nihče se ni premaknil, in pri stranskih vratih so se gnetli na prosto; in iščoč z očmi Simončiča, Glaserja in dr. Zoreta, je opazil, da je ostal čisto sam. In na ramo mu je padla težka delavska roka in čul je glas: „Odidite, sicer ne jamčimo za ničesar! Izginite naglo, — vzemite voz!“

Čustvo popolne osamljenosti in najhujšega ponižanja je tedaj objelo dr. Kolariča z vso silo; začutil je okoli srca, kakor da mu izpolnjuje neznanosko praznoto ledenomrzla kepa in v očeh mu je zatrepetal, zadržetele so mu veke in obšlo ga je, kakor da mora zaihteti. „Vsi so pobegnili!

Niti enega prijatelja zagovornika!“ — le ta misel, le to čustvo ga je obšlo v tem hipu in sklonil je glavo ter opotekajoč se odhajal.

Tedaj se ga je dotaknila roka ter ga rahlo potegnila za sabo.

„Pojdiva pri zadnjih vratih, gospod doktor! Tam je nekaj izvoščkov.“

Bil je Zemljičev glas . . .

Brez glasu se je dal Kolarič odvesti od svojega najmlajšega uslužbenca, — za njima pa je vršalo žvižganje, sikanje, kričanje. in ko sta se odpeljala, sta še slišala, kako ori po ulicah veličastna „Pesen delavcev“ . . .

(Dalje prihodnjič.)

PO POLJU ŠEL JE . . .

Po polju šel je fantič mlad
brez lepih sanj, brez tihih nad.

Pa srečal je devojčico,
oj, miljeno devojčico.
Pogledal v modre ji oči
in v njih je videl lepe dni;

oj lepe dni je videl v njih,
vse polne upov zelenih.
In fantič mlad je vztrepetal,
pa v duši dan mu jasen vstal . . .

Po polju šel je fantič mlad,
poln lepih sanj, poln tihih nad . . .

Jos. Rusin.

PRED TOVARNO.

Dvigajo oblaki dima
se v večerni tihim mrak,
kot strahovi počrneli
dimniki štrlijo v zrak.

V daljni vasi zvonček milo
zdaj k pokoju zazvoni . . .
A v tovarni brezštevilno
oken v svitu zažari.

Zavrtijo se kolesa
in zažvižga parni stroj;
žalostno ta glas odmeva
v tihi, blaženi pokoj.

Črne sence živih strojev
v oknih se porajajo,
a za okni mlada bitja
moč, mladost prodajajo . . .

Spodaj pod tovarno šumno
vas osamljena leži.
Kot usoda nepoznana
črn se dim nad njo vali — —

Borisov.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Kralj Lear. Žaloigra v petih dejanjih. Spisal W. Shakespeare. Poslovenil Anton Funtek. (= Prevodi iz svetove književnosti. Založila in izdala „Slovenska Matica“. I. zvezek.) V Ljubljani, 1904.

Shakespeareja ne poznajo mnogi po izvorniku; celo tisti, ki dokaj razumejo angleški, si prav ne upajo čitati del tega veleuma; saj se je angleški jezik tekom 300 let v marsičem prav zelo izpremenil, tako da obstoje kakor za posamezne latinske in grške klasike tudi za Shakespeareja posebni slovarji, ki se pa k njim zateka le specialist, anglist. — Če se torej kdo hoče ob velikem pesniku le naslajati, mu je kaj dobrodošel prevod v jeziku, ki ga razume: ali komur je pri tem za nekaj več kakor le za površno uživanje, ta pričakuje, da mu prevod res nudi vse, česar bi iskal pri izvorniku.

Priprosta poštenost zahteva, da se ne zapravlja tuje — materialno ali duševno — blago; ali čim večje je duševno bogastvo, tem bolj zapeljuje k poneverjenju. — Puhle stvarce se prevedejo zjutraj na tešče, ali pri proizvodih veleumov se zahteva pri prevodu troje: Prvič, da avtorja razumeš do pičice — naj se ti čudi poraja več in več dvomov, čim bolj preudarjaš razna mesta. Drugič je treba tuje misli izraziti v prevajalnem jeziku tako, da jih bralec razume prav tako, kakor če bi bral izvornik; in tretjič je treba, po zvirniku posneti in po tajni metamorfozi v prevajalnem jeziku nanovo izvesti tisto tajno poetičko moč, ki puhti iz vsakega umotvora. — Tretje zadene le pesnik ali vsaj pesnik — čuteč človek, pa nevarnost je, da ga čutenje spelje na stranpota, ako nima v prvih dveh trdne podlage; za nju mora biti prelagalec pesnik in vešč ter marljiv in natančen raziskovalec obenem. — V Funtkovem „Learu“ je vse to troje srečno in harmonsko združeno. Shakespeareju sije pri nas sploh srečna zvezda; že prejšnja prevoda se odlikujeta daleko med drugimi našimi sličnimi prevodi, „Kralj Lear“ pa lahko služi naravnost za vzor bodočim prelagateljem. . . Primerjajoč razna mesta z angleškim izvornikom, sem našel povsod največjo točnost; a ta se je dosegla vseskozi z naravnimi in pravimi sredstvi, ne kratač pravic niti dikiciji niti mislim niti poetičnosti izvornika, pa tudi ne prizadevajoč krivice naši slovenščini! — Zelo hvaležni smo g. prelagatelju tudi za pridejani komentar k nekaterim posebno težkim mestom.

Zato pozdravljamo z veseljem prvenca novega podjetja „Slov. Matice“, ki mu želimo mnogo sovrednih naslednikov.

O veličini slavne tragedije še posebej govoriti bi bila profanacija.

Dr. Jos. Tominšek.

Zbornik znanstvenih in poučnih spisov. Na svetlo daje Slov. Matica v Ljubljani. VI. zv. Uredil L. Pintar. V Ljubljani. Natisnila „Narodna tiskarna“. L. 1904.

Zbornik obsega osem krajših znanstvenih sestavkov, katerih vsebina se tiče slovenske književne in svetne zgodovine ter jugoslovanske zemlje. — Na prvem mestu čitamo dr. Ilešičevo razpravo: Pohlina „Bibliotheca Carnioliae“, iz katerega vestno sestavljenega spisa izvemo, da sta dva rokopisa tega Pohlina dela, in sicer jeden v ljubljanski licejski knjižnici, katerega pisava dokazuje, da ga je pisalo troje ljudi; drugi, lastnoročni rokopis Pohlina, je v terezijanski knjižnici na Dunaju, ki je bil natisnjen že l. 1803. kot „Appendi“ četrtega zvezka pl. Sar-

tovega dela „Catalogus bibliographicus librorum . . .“ Po rokopisu licejske knjižnice je dalo „Zgodovinsko društvo za Kranjsko“ l. 1862. Pohlino Biblioteko natisniti, ne da bi vedelo za tisk iz l. 1803. Sploh je bil ta tisk našim literarnim zgodovinarjem neznan, in zasluga dr. Ilešičeva je, da ga nam je otel pozabljenosti.

V drugem članku razpravlja dobroznani jugoslovanski zgodovinar J. Steklasa o karlovškem generalu Vidu Kislu. Opisuje nam razmere, ki so bile v začetku 17. stol. na Hrvaškem, zlasti v Obmejni krajini, in se dotika vtoliko tudi Slovencev, ker je bil Kisel rodom Kranjec. — Nadalje imamo istega pisatelja spis o hrvaškem zgodovinarju in pesniku Pavlu Ritter Vitezoviču, ki je bil vrstnik našemu Valvazorju in sotrudnik pri njegovem delu „Die Ehre des Herzogthums Krain“. Ker je pa snov teh dveh spisov za nas Slovence vendar precej irelevantna, zato vkljub znanstveni vrednosti, ki jo imata vsekakor, dvomim, da bi zanimala mnogo čitateljev.

Aktualnega pomena je etnografska skica „Macedonija“ iz peresa dr. Zupaniča. Pripoveduje nam o zgodovini, kulturi in prebivalstvu te, dandanes mnogo imenovane dežele. Zlasti natančno poroča pisatelj o ondi bivaajočih Slovanih; pri vprašanju, so li macedonski Slovani Srbi ali Bolgari, odgovarja z Jagičem, „da tvorijo vsa jugoslovanska narečja od Istre do Ponta eno samo verigo členov, ki prehajajo drug v drugega“, in zato je tudi težko reči, kje se pričenjajo Bolgari ali Srbi in kje Hrvati. Spis sklepa pregledna statistika, ki pa je z ozirom na namen matičnega zbornika preobširna.

V naslednjem članku podaja dr. Ilešič del korespondence dr. Jos. Muršca, in sicer oni del, ki obsega pisma, pisana Muršču. Literarnega historika bodo pač najbolj zanimala ona pisma, ki sta jih pisala Kočvar in Slomšek. Pa tudi v drugih je najti marsikatero zanimivo drobtinico. Ker izide drugi del v Zborniku prihodnjega, oziroma tekočega leta, obenem pa tudi komentar, ki nam bo marsikaj temnega pojasnil, zato je treba s sodbo počakati do časa, ko dobimo v roke celotno delo.

Najzanimivejši članek Zbornikov so pa „Različne korespondence“, ki jih je priobčil L. Pintar. Osvetljujejo nam Prešernovo dobo in kažejo pričetek československe vzajemnosti. Naše zanimanje vzbujajo po vsebini in po pristni tednji ljubljansčini, kakor nas že urednik sam opozarja, predvsem pisma Smoletova na Čopa; nič manj pa tudi pismo Prešernovo na Čelakovskega, v katerem se kaže vsa duhovitost in šegavost našega pesnika. Pismo je bilo sicer že objavljeno v „Lj. Zvonu“, vendar je v tej zvezi in družbi njega ponatisk popolnoma umesten. — Isti pisatelj priobčuje pod naslovom „Iz pozabljenih rokopisov“ dva prevoda I. N. Primičeva, izmed katerih se mora prevod iz Iliade za tedanje čase imenovati prav dober, in jedno izvorno pesem Modrinjakovo. Razun imenovanih člankov še obsega zbornik po dr. Šlebingerju vestno in pregledno sestavljeno bibliografijo za l. 1903.

Kakor smo videli, podaja nam tudi ta letnik dokaj zanimivega in zaslužuje s svojimi znanstveno-poučnimi spisi v polnem obsegu svoj naslov. Vkljub temu pa ne verjamem, da bi ga prečitala le polovica matičarjev. Večina teh ima pač druge duševne potrebe. Da bi se pa kolikor mogoče mnogim ustreglo, je želeli, da bi se oglasil za tekoče, oziroma prihodnje leto kdo s kakim naravoslovnim in narodno-

gospodarskim člankom; tudi poljudno pisan članek, ki bi se tikal kake a k t u v a l n e strani našega jezika in njega slovnice, bi ne bil odveč. Kajti če smo pred tridesetimi in dvajsetimi leti preveč „jezikoslovlili“, zato vendar ne gre, da bi vse to delo dandanes prepuščali „Žanetu iz Iblane“, mi sami se pa zadovoljevali samo s preiskovanjem naše književne zgodovine.

Dr. V. Korun.

Josip Regali: Relievi. (Tiskal in založil Dragotin Hribar v Ljubljani 1905. Cena 2 K, po pošti 20 v. več.) Nova knjiga — novega pisatelja! . . . Dolžnost vsakega prijatelja naše književnosti je, da seže z zanimanjem po nji, tembolj, ker si je v zadnjem času priboril njen avtor pod znanim pseudonimom A. Sever ugledno mesto kot beletrist in kritik.

Kakor navadno vsak beletrist — prozajik, je začel tudi Regali s pesnimi, ki jih je objavljaval še kot srednješolec v dijaškem hrvatsko-slovenskem mesečniku „Novi Nadi“ pod pseudonimom „Afanazij“. V istem listu je napisal tudi par kratkih sestavkov v prozi, ki jih je vvrstiti med prve poizkuse v dekadentni smeri. Kot sedmošolec je napisal v „Ljubljanskem Zvonu“ prvo in edino svojo daljšo povest: „Vzgoja.“ To, za srednješolca sicer prav dobro delo kaže pač nekaj hib, zlasti v kompoziciji in tehniki, ki so itak vseskozi umevne hibe prvenstva; spis je tuintam prerazblinjen, vrlina in individualnost Regalijevega peresa pa je zato v njem tem manj dosledno in odločno začrtana.

Našel se je Regali v poznejših črticah, slikah in študijah, objavljenih v „Slovenki“, „Ljubljanskem Zvonu“ in „Slovanu“, . . . našel se pa tudi v kritikah, esajih in referatih o pojavih v domači literaturi in upodablajoči umetnosti vobče. Mimogredé bodi tu omenjen za njegovo pero jako značilni, krasni esaj: „Mlada slovenska lirika“ (v 1. zvezku prvega „Slovanovega“ letnika.)

V zbirki „Relievi“, v kateri nastopa sedaj pravzaprav prvič s povsem odkritim vizirjem v javnosti, podarja Regali osmero svojih najboljših leposlovnih proizvodov.

Naslov knjige je jako srečen in umesten. . . Vestna umetniška roka črta in kleše brez pretiranja izrazite, žitjapolne podobe. Mirno, brez burnih efektov, brez vseh strasti gredó mimo ti „relievi“, a ostavljajo v duši tem globočji, tem trajnejši vtisk. Pisatelj teži za plastičnostjo prizorov, za fino analizo psihičnega življenja ter za nežnimi niansami v slikanju narave. Malokdaj zadoné zmagonosno — lirični zvoki. Naravno je, da so zastrti in zatrti tudi sleherni dramski pojavi in učinki. Značilno je za Regalija, da ljubi predvsem mračne, težkokrvne motive. Vse to je spojeno z izbrano dikcijo v izbranem koloritu, ki postaja tem vabljujejši v svojem izrazitem vonju po rodni grudi.

Regali črpa svojo moč na domači zemlji, ponajveč po vzoru velikoruskih beletristov. Ne odtuja se preveč od slovanske umetnosti po vzgledu nekaterih naših piscev ter ni malone prav nič prepojen z duhom romanskih in nordiških tujcev. . . Pač je pa zaznamovati ponekod v njegovi tehniki in v slogu koristni vpliv — Maupassanta.

Med najboljše proizvode v „Reliefih“ je vvrstiti črtice: „Mati“, „Antonija Končajeve“ in „Jesenski večer“. Prva je . . . povest o stari ljubeči materi, ki je imela sina in ga je izgubila, povest, ki se je vršila na tihem in neopaženo že toliko in tolikokrat. . . Bedna majka hoče poiskati sinov grob, a pride v najvišjem snegu pred — zaprto pokopališče. Prehladi se in njen slabi vid peša naglo; naposled pa pride tisto, pred čemur drgeta vsa v tajni, obupni grozi, — oslepi namreč povsem. Že tu vrl psiholog, se povzpne Regali še do večje višine v črtici „Antonija Končajeve“. — Ljubeča nevesta izvabi trepetaje iz ženinovih ust izpoved,

da je resnično ljubil že pred njo drugo deklico. Pod bremenom te izpovedi ji krvavi srcé, plaka neutolažno duša: „Kako bi mogel ljubiti v zakonu njo, ako je ljubil že prej drugo? . . . Vzbudi se mu prvotna ljubezen kdaj s podvojeno močjo in — mrziti bi jo pričel. . . Bila bi mu le telesna sužnja.“ Jasno ji vstane prepričanje, da je prava, čista ljubezen mogoča le med enim možem in eno ženo. Klic vesti, da naj opusti zakon, se bori z ljubeznijo, lici zalije kri, senci se potita, prsi drhté, — a naposled zmaga ljubezen do moža, ki bi ga kruto ranila s svojim odstopom in — žrtvuje se ter stopi pred altar. Največje literarne vrednosti v vsej zbirki pa je brezdvomno veličastni: „Jesenski večer“, ki je izšel v „Slovanu“. Regali je tu predvsem filozof. . . Absorpta est mors in victoria! . . . „Smrt je k življenju bistveno potrebna, . . . brez nje bi bilo življenje nadležno, brez vrednosti. . . Spomlad, polna cvetja in himen prerorenja, bi vzbujala gnus, če bi ostala večno na svetu in solnce bi rodilo obup, če ne bi zahajalo zvečer za gore.“ To je glavni motiv sklepnih akordov, globoko črpanih v filozofiji umirajoče narave, ko je svetil mesec kot pogrebna sveča v jesenski večer. . .

Za omenjenimi tremi črticami je povdariti originalno sliko „Gos“, ki zaigra živahno izza sicer navadno dokaj mračnih motivov Regalijevih spisov. . . Voljno in prijetno modruje ob Sitarju idila naše zemlje. . . Par kratkih poves, ki se pozna v njih mirna vestnost, in Regali je ustvaril pristočno narodno sliko. Morda je „Gos“ doslej sploh najbolj tipično delo Regalija. . .

Vse pisateljeve prednosti javlja tudi študija „Mira“ karakterističen odlomek iz žitja blazirane lahkoživke, „okoli katere je bilo vse mrzlo, kajti toplote ni marala. . .“ Najdaljši črtici, „Opekarju“ se pozna, da je najstarejša. Sujet je bolj navaden, težek, a hvaležen. Prvi del ni dovršen v avtorjevi intenciji, drugi del pa je zopet izklesan; s priznano svojo rutino nas tu pisec fascinira v ljutih duševnih bojih morilca. „Pripovedka o kmetu“ je napisana po vzoru znanih Tolstojevih pripovedk, a se odlikuje z originalno izraženo, čeprav ne originalno misljo. Črtica „Daj rešenje, Gospod!“ spominja po sujetu in po dikciji nehoté na Cankarja, dasi stoji tu v ozadju prej Gogolj kot Cankar; v nji se izgublja Regalijeva individualnost bolj in bolj. —

Knjiga „Relievi“ priča živo, da se je pojavil v našem slovstvu nov, lep pripovedni talent — izrazita osebnost in posebnost na polju krajših leposlovnih sestavkov. . .

Pripomnjeno bodi, da so „Relievi“ tiskani le v 550 eksemplarih in nemara v kratkem času poidejo. To zanimivo in kar najokusnejše opremljeno knjigo prav toplo priporočamo! Dobiva se pri založniku Dragotinu Hribarju in po drugih knjigotržnicah v Ljubljani. Janko Griški.

Vincencij Marinko: Po desetih letih. Spominska knjiga „Danice“. Ljubljana 1905. Kot 4. in 5. števec. „Zore“, glasila katoliško-narodnega dijaštva, je izšla ta 150 str. obsezajoča knjiga, ki so jo spisali starešine in člani katol. akad. društva „Danice“ na Dunaju. Slovenci so že tako razbiti in razkosani med seboj, da imajo nad tem največjo radost Nemci in vlada. Kako daleč smo še do sloge, dokazuje ta fanatična knjiga! Mi obžalujemo, da je celo mladina zašla na pot samomorilske nestrpnosti. Kam plovemo?! Več dela, a manje krika, gospodje!

Jaka Štoka: Ne kliči vruga! Šaloigra v enem dejanju s petjem. Trst 1905. Tiskarna „Edinost“. Cena 50 h. Str. 35. — Režiser dramatičnega društva v Trstu, g. J. Štoka je spisal in izdal jako drastično burko (ne šaloigro), ki bo diletantom na deželi dobrodošla. Znane so situacije in znane osebe, ki jih je le 5 in ki imajo skoraj vse „hvaležne“ vloge;

igra je uprizorljiva brez težkoč. Dejanje, zlasti proti koncu, je sicer docela neverjetno, a pri burki se verjetnost niti ne zahteva. Mož, kakoršen je Levičar, se pač ne bi dal ugnati v kozji rog s puhlo komedijo, in kmetiška bogata gospodinja bi pač ne govorila tako, kakor govori Polona v IV. prizoru. Na kmetih fante sploh tikajo, in beseda „gospod“ je za fanta celó neprimerna. Sicer pa Miha ne dela vtiska bebca, ker govori pametnejše in dostojnejše, kakor Polona. Ljubezenski izrazi in monologi na str. 11, 14, 18, 19 in 20 so med kmeti nemožni! Vobče je govorica oseb premestna, afektirana; tudi slovnica in slog sta često hudo pogrešna.

Gabrijel Majcen: Metodika zemljepisnega pouka v ljudski šoli, razkazana na svojem razvoju. V Gorici 1905. Tiskala in založila „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. Cena 2 K, po pošti 2 K 20 h. Str. 171. Noben učni predmet ljudske šole se ni v zadnji dobi izpremenil toli bistveno kakor zemljepisje, ki si je pridobilo višje stališče ter si povečalo praktično vrednost. Zato je storil prof. Majcen velezasluzno delo, da je spisal knjigo, ki nas seznanja z bistvom in z zgodovino učne metode zemljepisa. Pisatelj podaja torej genetično zgodovino zemljepisa od začetka te vede do Ritterja in Humboldta ter dalje do najnovejše dobe; potem pa govori natančno in obširno o metodi zemljepisnega pouka v ljudskih šolah, naslanja se na učni načrt, ter o učilih in literaturi zemljepisa. Ljudskošolsko učiteljstvo mora biti pisatelju hvaležno za to pregledno in jasno pisano strokovno knjigo, ki mu bo poleg literarnih učnih pripomočkov „Slovenske šolske Maticice“ in metodičnih knjig, ki jih je izdalo ljubljansko in litijsko učiteljstvo, instruktivno in praktično pomagalo pri šolskem pouku. Slovenska pedagoška literatura se v zadnjih letih čudovito lepo razvija; naj bi donášala naši mladini tudi obilo sadu!

Schreiner-Bezjak: Slovanska jezikoslovna vadnica III. Na Dunaju. Založil J. Tempky. 1905. Cena vezanemu sešitku 80 h. Str. 72. Velezaslužna slovenska pedagoga in pisatelja šolskih knjig H. Schreiner in dr. J. Bezjak sta zopet obogatila našo šolsko literaturo z dragoceno knjižico, s III. zvezkom slovenske jezikoslovne vadnice za tesno združeni pouk v slovnici, pravopisu in spisu. Knjižica je določena četrtemu šolskemu letu ljudskih šol, ter jo je naučno ministrstvo že odobrilo.

H. Sienkiewicz: Potop. II. knjiga. Zgodovinski roman. Poslovenil P o d r a v s k i. Str. 512. V A. Gabrščkovi „Slovenski knjižnici“ je izšel sedaj še konec velikega poljskega romana, ki ga je naše občinstvo pričakovalo že z nestrpnostjo. To dokazuje, da so zgodovinske povesti našemu narodu še vedno posebno dobrodošle. O romanu „Potop“ smo poročali že v 8. zv. str. 252. „Slovana“ t. l. Ves roman stane le 4 K 80 h. Prihodnja knjiga bo veliki roman grofa L. N. Tolstega „Ana Karenina“, kateremu bo sledil roman istega pisatelja „Vojna in mir“. A. Gabrščka „Goriška tiskarna“ zavzema v naši izvorni in prevodni literaturi pač že najodličnejše mesto; toliko krasnih del iz svetovne in zlasti slovanske literature ni podala Slovincem nobena druga, zato zasluđu največje podpore!

Adela Milčinić: Ivka. Zagreb 1905. Cena 2 K. Str. 185. Znana hrvatska pisateljica, Adela Milčinićeva je ena najlepših, najzanimivejših pojavov na polju mlade hrvatske moderne. O njenem finem talentu smo govorili že opevano. Sedaj je izdala novo zbirko črtic in novel, ki jih moramo prištevati med najzrelejše plodove moderne hrvatske beletristike. Vse te črtice in novele se bavijo v prvi vrsti z žensko dušo in z žensko usodo; temeljni glasi pa se gibljejo v molu. Pisateljica pa ne pozna ženskimi toli prirojene sentimentalnosti, nego čuti s srcem zdrave, resne, socialno misleče

žene, ki gleda v borbo življenja s sočutjem, ki mu kumuje kritikizem. Moderno žensko psiho proučuje pisateljica že mnogo let ter jo pozna do temelja. Njen čopič ljubi fine, rahle poteze, nežne nianse, a pozna tudi markante in plastične obrise. Prekrasna črtica je n. pr. „Prolazi život!“ Vsa knjižica nudi resničnega umetniškega vžitka, zato jo našim inteligentnim damam prav toplo priporočamo.

Jovan Maksimović: Anton Čehov. Beograd 1905. Cena 1 dinar. Štamparija Svetozara Nikolića. Str. 77. Odlični beligradski zbornik „Srpski književni glasnik“ je prinašal lani obširno, izredno temeljito, duhovito pisano in vseskoz zanimivo literarno študijo o genialnem ruskem pisatelju Antonu Čehovu, zamrlem julija meseca m. l. Ta izborna študija je izšla sedaj v posebni brošuri. Nam ni znana o Čehovu nobena boljša slovanska literarna študija, kakor ta. Ker ima Čehov med Slovenci mnogo častilcev, opozarjamo na to študijo!

Život dra. Jovana Subotića. (Avtobiografija). 3. deo: Leto. — Knjige „Maticice Srpske“: br. 13. U Novom Sadu. 1905. Str. 226. Cena 2 K. „M. S.“ je izdala doslej že 3 dele Subotičeve avtobiografije; sledita pa še dva. Subotić (1817.—1886.) je slaven srbski pesnik in dramatik, ki si je pridobil za Matico Srpsko velikih zaslug ter je bil ugleden delavec za jugoslovansko vzajemnost. Po poklicu odvetnik, je bil podžupan v Vukovaru in septemvir ter je mnogo potoval po Evropi. Kot pisatelja sta ga privlačevali dve struji: klasična in narodna. Na zenitu svojega delovanja pa se je podal docela narodnemu duhu. Izdal je pesniška zbornika „Lira“ (1837.) in „Bosilje“; l. 1845. je spesnil ep „Kralj Dečanski“ iz dobe Dušanove mladosti. Nekaj časa je bil urednik „Letopisa“ ter bil odločen pristaš Vuka. Za hrvatsko in srpsko gledališče je napisal celo vrsto dram iz srbske zgodovine: „Zvonimir“ (1863), „Herceg Vladislav“, „Nemanja“ (ki se igra še dandanes z uspehom), „Miloš Obilić“, „Bodin“, „Prehvala“, „Kraljica Jakinta“ i. dr. l. 1875. pa je izdal roman „Kaludjer“. Subotić je deloval med Srbi in Hrvati ter je njegov plodonosni trud zapisan v kulturni in politični zgodovini Srbov in Hrvatov z neizbrisnimi črkami. Bil je Jugoslovan najširšega slovanskega obzorja! V avtobiografiji, ki sta jo priredila za tisk prof. T. Ostojčić in prof. Jovan Radonić, podaja Subotić, ki je umrl že l. 1886., obširno kulturno, socialno in literarno sliko gibanja na Hrvatskem, Srbskem, Ruskem, v Italiji in na Nemškem ter prikazuje vplive na svoje delovanje. Ta avtobiografija je torej hkratu intimen donesek k zgodovini Jugoslovanov v II. polovici XIX. veka.

Dr. Gregorij Krek. Dodatno h kratki beležki o nenadni smrti tega slovenskega učenjaka prinašamo še nekaj podatkov. — Pokojnik je bil rojen 8. marca 1840. v Čateni pri Javorju na Gorenjskem. Gimnazijo je dovršil leta 1860. v Ljubljani, odtod je odšel na Dunaj učiti se modroslovja. Leta 1864. je dovršil modroslovne študije ter je bil istega leta promoviran doktorjem filozofije; leta 1865. pa je položil profesorski izpit. Kmalo potem je dobil službo na realki v Gradcu, kjer se je v letnem tečaju 1867. habilitiral na tamšnjem vseučilišču kot privatni docent za slovanske jezike in slovanska slovstva. Meseca marca leta 1871. je bil imenovan za izrednega profesorja slovanske filologije, dne 6. maja 1874. pa za rednega profesorja. V šolskem letu 1877/78. je bil dekan modroslovne fakultete. Leta 1902. je stopil v pokoj in se je preselil v Ljubljano, kjer je bil leta 1903. izvoljen v mestni občinski svet in c. kr. mestni šolski svet. Svoja mandata pa je odložil letos spomladi, ko je jel nevarno bolehati. Na slovstvenem polju je začel pokojni dr. Krek delati že kakor dijak. Svoje slovstvene plode je priobčeval v Janežičevem „Slov. Glasniku“. Svoje pesmi je izdal v Ljubljani leta 1862., obširno epsko pesem „Na sveti večer o polnoči“

pa leta 1863. v Celovcu. Toda Krek ni bil pesnik, in Fr. Levstik mu je posvetil epigram:

„Tvoja pesem je, ko Ezopova vrana,
Vsa lepota njena je drugod nabrana!“

Nato se je dr. Krek popolnoma posvetil znanstvu, zlasti jezikoslovju. Prve svoje znanstvene spise je priobčil v „Novicah“. Najznameniteje njegovo delo pa so: „Die Einleitung in die slavische Literaturgeschichte“ ki je izšlo od leta 1874. v več izdajah, l. 1869. „Über die Wichtigkeit der slav. trad. Literatur“, l. 1866. „Über die nominale Flexion“ in leta 1876. „Beiträge zur slav. Mythologie“ V delu „Avstrogrska monarhija v besedi in podobi“ je pokojnik spisal poglavje o slovenskem slovstvu. Leta 1881. je dr. Krek s sodelovanjem Davorina Trstenjaka začel izdajati v Celovcu leposlovnih in znanstvenih list „Kres“, ki je izhajal šest let. V devetdesetih letih je izdal v Stuttgartu „Slovansko antologijo“, ki so bili v njej prevodi pesmi tudi najboljših naših pesnikov. Pokojnik je z drugimi graškimi rodoljubi vred osnoval „Podpiralno zalogo slovenskih vseučiliščnikov v Gradu“, katere predsednik je bil 23 let. Storil je za naše dijaštvo mnogo dobrega, a žel za svojo plemenitost tudi dokaj nehvaležnosti! Dr. Gregorij Krek je bil odločen Slovenec in Slovan, ki ni nikdar skrival svojega mišljenja in prepričanja. Kakor profesor na graškem vseučilišču je bil dolga leta vodja graških Slovencev, a vkljub temu je v vseh krogih užival največji ugled in vseobče spoštovanje. Kako delaven in ugleden je bil blagi pokojnik, pokazuje dejstvo, da je bil vnanji član „Češke akademie cisafe Františka Josefa pro vědi, slovesnosti a umění“ v Pragi, „Kralovské české společnosti nauk“ v Pragi, dopisujoči član „Imperat. akademiji nauk“ v Peterburgu, „Jugoslovanske akademije znanosti in umjetnosti“ v Zagrebu, „Srpskog učenog društva“ v Belemgradu, častni član „Srpske kralj. akademije“ v Belemgradu, častni doktor slovanske filologije i. t. d. Pokojnik je bil pravi gorenjski značaj in tip čvrstega Slovenca; močan, velik in energičen, silnega glasu, ki je donel kakor grom in bistrega, ostrega duha, ki je hipoma proniknil vsako vprašanje; odkritosrčen in brezobziren v resnicoljubju, pravičen v vsakem slučaju, mehkosrčen in blag kakor ženska. Bil je vzor moža, vzor očeta, vzor prijatelja! Marsikomu, ki je danes morda v visoki službi, je pomagal kot vseučiliščni profesor preko največjih težav ter mu je ustvaril podlago današnjemu — morda nezasluženemu — uglednemu stališču. Navedli bi lahko vzglede, a žalili bi s tem spomin pokojnika! Ponavljamo le, da je plemeniti pokojnik žel marsikako nehvaležnost, ki ga je do zadnjih let hudo bolela! V Ljubljani si je v inteligentnih krogih mahoma pridobil odkritosrčnih prijateljev in spoštovalcev, pa tudi nekaj takih, ki so ga kot svobodomisleca sovražili ali pa se ga — bali! Njegovo ime ostane s svetlimi črkami zabeleženo v knjigi jugoslovanske prosvete in literature, v svojih srcih pa mu ohranimo najlepši, najspoštlivejši spomin. Naj mu bo lahka ljubljena domača zemlja! — „Slovan“ se je baš letos v posebnem članku s sliko (glej str. 33) o priliki 40 letnice njegovega doktorata spominjal dr. Krekovih velikih zaslug za jugoslovansko vedo in za slovensko slovstvo. Ta članek smo mu položili že na bolniško posteljo, s katere se je pač še dvignil, a le za malo dni; tega zadnjega odkritosrčnega priznanja iz vrst svojih rojakov je bil pokojnik zelo vesel in ginjen nam je izrekel svojo zahvalo. Takrat pač niti slutiti nismo, da govorimo z njim poslednjič in da rije v tem grčavem hrastu že smrtonosni črv! Ostavil je Slovincem svoja dela in dvoje velenadarjenih in delavnih sinov, dr. Bogumila in dr. Gojmira.

Fr. Govékar

† **Fra Grga Martić.** 30. julija t. l. je v hercegovskem samostanu Kreševu umrl sivolasi Nestor hrvatskih pesnikov, fra Grga Martić. Ves hrvatski narod plaka za svojim „Hommerom“, čegar stare roke so do zadnjega krepko držale junaške gosli. Rodil se je l. 1822. v Posušju v Hercegovini kot sin kmeta Grge in matere Jele. Še kot pastir je popeval narodne pesni. Dopršivši v kreševskem samostanu ljudske in nižjegimnazijske študije, je vstopil med bosenske frančiškane, ki so dali iz svoje srede že mnogo velikih umov in kulturnih delavcev. Višjo gimnazijo je dovršil v Zagrebu, kjer se je seznanil z Gajem, Rakovcem in Šulekom ter je postal navdušen „ilir“. Tudi z našim rojakom Stankom Vrazom je bil v pismeni zvezi ter pesniški sodelavec pri Vrazovem „Kolu“. Iz Belegagrada je Martić dopisoval raznim srbskim in hrvatskim listom. Poznal je docela rusko in srbsko literaturo. Vrnivši se v Bosno (Žepče) kot duhovnik, je začel nabirati narodne pesni bosansko-hercegovske. Izdal jih je F. Kunić v Oseku, Martić pa jim je napisal krasen predgovor. Pesnik si je znal pridobiti ugled tudi med turškimi veljaki, in Mehmed Kuršid-paša ga je visoko cenil. Postal je za nekaj let profesor v Kreševu, mnogo časa je preživel v Sarajevu, končno pa se je nastanil stalno v Kreševu. V dobi okupacijske vojne je stal Martić na strani onih, ki so se potezali, naj se priklopita Bosna in Hercegovina Hrvatskeji, ne pa Srbiji. Seveda se je s tem prikupil ogrski vladi, ne pa Srbom! — Pokojnik je pisal v večino hrvatskih listov, največ pa v „Vienac“, „Danico“, „Bosanski prijatelj“, „Glasnik jugoslavenskih franjevača“ in v „Katolički list“. L. 1884. je sestavil ep „Bojna Kosovu“, nanizavši znane narodne pesni o Kosovu v celoto in združivši jih s svojimi stihii; l. 1891. je spisal pesniško povest „Krštenik“ (po Tolstem), glavno njegovo delo pa je njegov kolosalni ep „Osvetnici“, v katerih je opisal življenje in heroične boje Hercegovcev, trpljenje in junaške čine krščanske raje. „Osvetnici“ imajo 7 oddelkov: Obrenov. — Luka Vukalovići bojevi u Grabovcu. — Kiko i Zelić. — Ustanak u Bosni i Hercegovini. — Hadži-Lojina krajina. — Posjednuće Bosne i Hercegovine god. 1878. Dogodki v tem prekrasnem narodnem epu se vrše v dobi od 1857—1878. ter se je naslanjal na zgodovinska dejstva. Kačić, Martić in Mažuranić so največji hrvatski epiki; Martić stoji po svoji literarni vrednosti v sredini. Njegovo ime ostane večno častno v hrvatski književni zgodovini! Bil je vzor duhovnika, plamteč Hrvat in veliki prijatelj Slovencev. Slava mu!

† **Vjenceslav Novak,** ugledni hrvatski beletrist, je umrl. Bil je profesor, glasbenik in pisatelj, in umorila ga je sušica. Z njim izgubi hrvatsko slovstvo enega izmed najsimpatičnejših in najplodovitejših pisateljev, „Hrvatska Matica“ pa enega glavnih sodelovalcev. Rojen je bil v Senju l. 1859; pisati je začel l. 1881 v „Hrvatski Vili“, potem pa je zalagal „Vienac“, „Nado“, „Prosvjeto“, „Hrvatsko Matico“ in najrazličnejše liste. Pisal je tudi lirski pesni in izdal glasbene pomožne in šolske knjige. Njegovi sujeti so zajeti iz naroda in večina njegovih povesti se vrši v primorskih hrvatskih pokrajinah. Iz naroda za narod je bil njegov literarni program, zato se najnovejšim literarnim smerem ni pridružil. Glavna njegova dela je izdala „Hrvatska Matica“: „Pavao Šegota“ (1888), „Podgorske pripovijetke“ (1889), „Pod Nehojem“ (1892), „Podgorska“ (1894), „Nikola Baretić“ (1896) i. dr. Tudi letos izda „Matica“ veliko Novakovo povest, pokojnikovi prijatelji pa izdajo njegove po listih raztresene novele in povesti. Bil je izvrsten pripovedovalec, vrl Jugoslovan in plemenit mož. —

400 letnica poljskega slovstva. Poljaki pripravljajo v velikem slogu slavnosti v spomin očetu poljskega slovstva Nikolaju Reju, ki se je narodil l. 1505., torej pred 400 leti. *Nikolaj Rej z Naglovic* (1505.—1568.) je prvi narodni poljski pisatelj in pesnik, ki je pisal svobodno prozo in svobodne verze ter je prvi izražal svoje misli in svoja čustva brez bojzani, ali mu to kdo zameri ali ne. V duhu sedanjega časa pa ima večina njegovih spisov nabožni značaj. Rojen v Jurawniji nad Dnjestrom, je kot poljski plemič prišel kmalu na dvor vojvode Tenczynskega in nedolgo nato na dvor poljskega kralja Sigmunda Starega, kjer si je pridobil sloves prvega poljskega stihotvorca. Napisal daljši satiričen dialog, prvo izvorno poljsko dramo (misterij iz življenja Jožefovega, sina Jakobovega) ter „postillo“, v kateri je ostro bičal razuzdanost tedanjega poljskega duhovništva in poljske inteligence. Rejeva postilja je izšla v kratki dobi desetih let v več izdajah ter je žela zlasti med mladino, težečo za reformami, silno priznanje in navdušeno odobravanje; delovala je med Poljaki uprav revolucionarno. Kmalu po Rejevi smrti pa so Poljaki svojega prvega svobodnega pesnika pozabili in šele 19. vek je rehabilitiral Rejeve zasluge za poljsko slovstvo in poljsko družbo. Že 18. julija t. l. je bilo dopoljenih 400 let, odkar se je Rej narodil, a proslava tega dne se je odgodila na jesen t. l., ko se začne zopet sezona gledališč in koncertov, ko se otvori zopet vseučilišče ter se zbere akademija. Na čelu vsem pripravam stoji krakovska akademija znanosti in umetnosti. Pač pa so proslavili 400 letni jubilej že v švicarskem Rapperswilu in sicer v znanem narodnem muzeju poljskem. Švicarski Poljaki, zlasti curiški, so priredili veliko mednarodno proslavo očeta poljske literature; v treh jezikih — v poljskem, nemškem in francoskem — so govorili slavnostne govore, ocenjujoče narodni in slovstveni pomen Rejev.

Dr. Janko Polec: *Materialien zur Lehre von der Rehabilitation.* V družbi dr. Ernesta Delaquis je spisal neumorno delavni dr. Janko Polec 408 str. obsejajoče delo, ki je prav poseben pojav na polju mednarodne kriminalistične literature, knjigo, ki je sad izredne marljivosti, vestnosti in strokovnjaškega znanja in ki obsega vse določbe iz civilno- in vojaško pravnih zakonikov ter trgovskega prava 45 držav in dežel vsega sveta, v kolikor se bavijo z vprašanjem rehabilitacije. Dodejani pa so tudi najvažnejši refomatorski načrti k temu akutnemu vprašanju ter seznam tozadevne literature. Knjiga je zbudila v strokovnih krogih zaslužen senzacijo in vseobčo pohvalo. Na X. kongresu mednarodne kriminalistične zveze v Hamburgu je načelnik zveze, prof. von Hamel iz Amsterdama našemu rojaku in njegovemu tovarišu izrekel najlaskavejše priznanje. „Slovenski pravnik“ in „Laibacher Zeitung“ sta prinesla že obširne ocene o Polčevem znamenitem delu; nanju torej opozarjamo slovenske pravnike!

Rudolf Baumbach, odlični nemški pesnik in pisatelj, je umrl, ko je pravkar dosegel visoko starost 95 let. Mladostna leta je preživel v Meiningenu, dovršil vseučilišče ter se posvetil učiteljskemu stanu. Bil je domač učitelj in profesor v Gradcu, Brnu, v Gorici in Trstu. Poznal je dobro slovensko domovino, ki jo je prepotoval križem, ljubil je naše Alpe ter jim spesnil najdivnejšo himno, ep „Zlatorog“, ki ostane pač večnolep. S tem epom je proslavil pokojnik naš Triglav in našo Trento ter opozoril svet na čarobnost slovenske narave. Prof. A. Funtek je z mojstrsko roko in najfinejšo umetnostjo presadil ta Baumbachov umotvor tudi v naš jezik. Dalje je spesnil Baumbach „Lieder eines fahrenden Gesellen“, „Trinklieder“, Štajerski deželi posvečene „Balade“ in nekaj prekrasnih romantičnih novel. („Traggold“, „Das

Wasser des Vergessens“ i. dr.) Baumbachova dela niso sicer posebno globoka in originalna, a izredno ljubezniva so, pristrčna, temperamentno pisana, nežnopoetska, včasih tudi poredno buršikozna. Krog njegovih čestilcev je zatorej velik in njegove kujige ne manjkajo v nobeni knjižnici. Pokojnik si je postavil tudi v hvaležnosti Slovencev lep spomenik.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovensko gledališče. 1. oktobra se začne sezona 1905/6. Prinaša nam velik, modern repertoar, ki se absolvira pač le tedaj, ako bodo vršili člani slovenske drame in opere z unemo in vestnostjo, točno in redno svojo dolžnost in v prvi vrsti, ako bodo gg. režiserji kot resnični voditelji slovenskega gledališča opravičili velike nade, ki jih stavi nanje odbor „Dramat. društva“ in občinstvo. Drama je pridobila troje novih članov in sicer g. režiserja Fr. Liera iz Plzni in gospo Jos. Kreisovo-Potočkovo iz Brna, ki sta nam oba še v najboljšem spominu iz prejšnjih sezon v Ljubljani, ter g. Fr. Vedrala, ljubimca, iz Prage. Razen teh treh članov, ki so angaževani za prve vloge, pa izkazuje gledališki list še več novih članov za manjše vloge in nas posebno veseli dejstvo, da se je domači naraščaj letos izdatno pomnožil. Skrb „Dramatičnega društva“ bodi, da se ustanovi redna in strokovno urejena dramatična šola! Gospa Danilova je že letos dokazala, da je možno na tem polju doseči resničnih uspehov, ki se pa morajo še izdatno povečati in razširiti, ako se hočemo povzpeti kdaj do slovenskega narodnega gledališča. Za mesec oktober so določene novitete drame: „Samski dvor“ (L. Anzengruber), „Bratje sv. Bernarda“ (Ohorn), „Dobri sodnik“ (Bisson), „Detektiv“ (Gettke-Leon), in nove opere: „Carin tesar“ (Lortzing), „Pikova dama“ (Čajkovskij) in „Mara“ (Hummel). Obljublja se torej že za prvi mesec 7 novitet. „Slovan“ bo zasledoval tudi letos delovanje slovenske drame in opere z objektivno naklonjenostjo in kritičnostjo.

Anton Linhart. Letos poteka 110. leto, odkar je umrl Anton Linhart, začetnik in ustvaritelj slovenske dramske literature, in 145. leto, odkar je bil rojen. Nehvaležno bi bilo, ako bi se ne spominjali tega duhovitega in bistrovidnega rojaka, ki je že leto dni pred Prešernovim rojstvom z uspehom nastopil prvi kot slovenski dramatik na pozornici in ki je prvi deloval na edino pravem stališču slovenskega dramatika, ki piši vselej: Iz naroda za narod! Linhartovi igri „Županova Micika“ in „Matiček se ženi“ sta sicer le prireditvi nemške in francoske veseloiigre, toda Linhart jima je znal vdihniti pristno slovenski duh ter dati vsem osebam slovenske značaje, tako da sta njegovi igri docela naši. „Županovo Miciko“ je izdal v 2. natisu Janez Bleiweis vitez Trsteniški l. 1864, in Gabrščkova „Talijska“ jo prinese, le neznatno obdelano, sedaj že v 3. natisu. Pač se doslej še ni pripetilo, da bi doživela v Slovincih kaka igra 3 natiske; to pa je dokaz, da je „Županova Micika“ delce, ki ima za naš narod posebno vrednost. Ako se postavijo kdaj v slovenskem gledališču zaslužnim slovenskim dramatikom spominska poprsja, potem se naj ne pozabi Antona Linharta, uspešnega začetnika slovenske narodne drame! — K ponatisu „Županove Micike“ prinese „Talijska“ še predigro in poigro ki se vršita v Zoisovi palači ter sta jima središče Zois in Linhart. Iz teh igrice, spisanih po arhivnih virih, spoznavaj čitatelj dobo Linhartovega delovanja ter značaje mož in dam, ki so si prvi pridobili velikih zaslug za slovensko gledališče! Opozarjaje na ta jubilej slovenske dramatike, pridržujemo si, da izpregovorimo o Linhartovih zaslugah za slovenski narod kaj več v prihodnji številki!

UMETNOST.

Ivan Vavpotič, odlični slovenski slikar, je razstavil pri L. Schwentnerju krajinsko sliko „Novo mesto“ in študijo „V sencí“. Na prvi in drugi je pokazal iznova svoj veliki talent za lučne efekte, fine nianse ter svojo izborno risanje. Dokazal pa je tudi, da hitro napreduje. Slika „V sencí“ kaže krepko, napol golo mladenko, na katero padajo solčni žarki skozi gosto vejevje. Izvršitev je izborna in solčne lise na čelu in ramenih imenitno opazovane in pogodene. G. V. Vavpotič živi v Pragi ter slika v atelierju češkega umetnika prof. Hynaisa.

† **Jean Jacques Henner**, 76 letni mojster-slikar, je umrl koncem julija v Parizu. Bil je rodod Alzačan in nemškega pokolenja. Velika italijanska klasika Tizian in Corregio sta mu bila vzornika, hkratu pa je hodil po potih Boucherja (gl. „Slovana“ I. letnik) in Fragonanda. Slikal je velike zgodovinske in biblijske slike, žanre, krajine in portrete, torej je deloval v vseh strokah slikarske umetnosti. Kot oboževatelj mladosti in nežne telesne lepote ženskih in moških je dosegel sloves modernega francoskega klasika. Ker je naslikal več golih teles, so mu očitali poltnost in mesenost: Hennerju pa ni bila nagota sredstvo, da bi ž njim vzbujal pohotnost, nego le, da je izražal po vzorih klasikov občudovanje najdovršenejšega umotvora narave — človeka. Ker je bil v obdelovanju svojih sujetov vedno duhovit in eleganten, diskreten in fin ter je težil predvsem za poetsko ubranostjo, je užival Henner v umetniških krogih največje spoštovanje, ter so njegova dela okras najodličnejših muzejev in galerij. Dasi ni poznal impresjonizma in pleinaira, ga prištevajo Francozi med svoje moderne umetnike. Najznanejšje njegove slike so: „Suzana v kopeli,“ „Najada,“ „Magdalena spokornica,“ „Janez Krstnik,“ „Krišt v grobu,“ „Samaritanka,“ „Mladenič v kopeli.“ Henner je dosegel največje odlike doma in v tujini ter je bil vitez francoske častne legije.

RAZNOTEROSTI.

Vseslovenski legitimacijski listek. Akademično društvo „Sava“ na Dunaju je založilo v prid družbe sv. Cirila in Metoda vseslovenski legitimacijski listek, ker je mnenja, da bi bil to trajen in dober vir, ako bi se vvedel v vseh slovenskih društvih. — Jamstvo, da se to podjetje ne more ponesrečiti, ako je le nekoliko dobre volje, so nam Čehi, pri katerih so v rabi leg. listki, in sicer ne brez uspeha. Obrachamo se tu do slovenske javnosti, do vseh slovenskih narodnih organizacij s prošnjo, da bi „Savo“ podpirale pri tem in po svojih močeh pripomogle, da se vseslovenski leg. list kar najhitreje vvede in udomači. Legitimacijski list naj bi bil znak ali potrdilo, da je njega lastnik res član društva, označenega na leg. listu. Želeti bi bilo, da bi se ti leg. listi rabili pri raznih narodnih prireditvah kot vstopnice, veljavne samo za dotično prireditev. V akad. društvu „Sava“ na Dunaju obstaja odsek, ki se mu je izročila uprava vseslovenskega leg. lista. Z ozirom na namen leg. lista upamo, da bo vsak zaveden Slovenec z veseljem pozdravil to idejo ter da bodo narodna društva pridno segala po njem. Odsek posluje pod

naslovom „Odsek za vseslovenski legitimacijski list“ do 1. novembra v Cerkljah na Gorenjskem. Cena komadu je 20 vin. Manj kot 50 komadov se ne razpošilja. Imena društev, ki bodo naročila leg. list, se bodo objavljala v vseh slovenskih dnevnikih. Leg. list je jako ličen v narodnem slogu izvršil član umetniškega društva „Vesne“, gospod H. Smrekar.

NAŠE SLIKE.

Ivan Vavpotič: Vešče. (Umetniška priloga.) Pokojni slovenski pesnik Ivan N. Resman je pripravil pomnžno izdajo svojih zbranih pesni ter je poveril najboljšemu našemu ilustratorju, g. akad. slikarju Iv. Vavpotiču nalogo, da ilustrira nekatere pesni. Smrt blagega Resmana pa je lepi namen izjalovila in pokojnikova vdova, gospa Pavlinka Resmanova je nakupila že izvršene slike. Kako samostojno in izborno je izvršil g. Vavpotič poverjeno nalogo, dokaži naša slika „Vešče“; Resmanova pesem se glasi takole:

Krog luči vešče se vrte,
močno jih vabi žarni svit . . .
a huda luč jim vzame vid —
in krilce pisano se vžge . . .

Oj dekle, dekle prelepo,
tebi kot luč žari oko . . .
Vsem fantom mamiš ž njim srce
vsi v svoje silijo gorjé . . .

Pesnikovo idejo je g. Vavpotič simbolično izvrstno, morda še krepkejšje izrazil: brezsrčna vešča žarečih oči in prelestnega telesa — pod njo njene žrtve, krvaveče in uničene duše nesrečnikov. Tudi tu je dokazal slikar, da je izboren, duhovit risar in da zna lučne efekte imenitno izrabljati! — **Srečko Magolič: Pod Krimom.** (Umetniška priloga.) Ni je kmalu zanimivejše poti ko ona, ki vodi od Podpeči proti Tomišlju in dalje proti Iški Vasi. Na desni najkošatejšje, temnozeleno hribovje, na levi melanholična barska krajina; vsak hip zanimiv slikarski motiv. Razen Matije Jame ni doslej še nihče iskal motivov po barju in pod Krimom, dasi nudi ta stran naše dežele toliko izrednih, zanimivih in nikjer drugod možnih motivov. G. Srečko Magolič pa se zateka rad v to otožno okolico ter je naslikal že več ljubeznivih in karakterističnih slik, ki imajo vse svoj posebni značaj. — G. Š.: **Vinjeta.** Naslikala jo je mlada slovenska umetnica. — I. Conti: **Triumf despotizma.** Kolosalna mramorna skupina ital. umetnika: Despotizem peljejo na triumfalnem vozu obupani, uničeni in le še nemo se upirajoči mladeniči in starci, ki jim žvižga po ramah neusmiljeni bič; za vozom pa ždita uklenjeni Svoboda in Prosveta. — **Japonke** (Fot.) Kako se zabavajo japonske odlične dame v svojih čistih in zračnih sobah, kaže naša slika. Igra, kava in kramljanje — kakor pri nas! — P. Jovanović: **Boj petelinov.** Največji, najslavnejši srbski slikar je P. Jovanović, mojster nešteti umetniških triumfov in odlik. Svoje snovi zajema vedno iz balkanskega narodnega življenja ter podaja krasne tipe. — V. Copule: **V kleti.** — Vinjeta. — Srečko Magolič: **Ribiča.** (Fot.)

Imam večjo zalogo
VOZOV vseh vrst.

Vozove izdelujem po naj-novejši dunajski in pariški modi; tudi stare vozove jemljem v račun po visoki ceni.

FRANC WISJAN

izdelovatelj vozov
Ljubljana, Rimska cesta št. 11.

FRANC ČUDEN

urar in trgovina z zlatnino

Ljubljana

Prešernove ulice 1

Velika zaloga vsakovrstnih žepnih in stenskih ur ter ur budilnic itd.

Ceniki zastoj in franko.

JEŽ

humoristično-satiričen list z ilustracijami izhaja prvo in tretjo soboto v mesecu ter stane na leto 6 K, na pol leta 3 K; za Nemčijo 7 K 20 v, za vse druge države 8 K 40 v.

Josipina Schumi

tovarna sladčic in kanditov
v Ljubljani.

Vsakovrstne času primerne predmete, kakor:

čokolado,

Vse v izborni kakovosti ter po kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Príporočam p. n. čast. gosp. trgovcem in slav. občinstvu svojo največjo, najcenejšo zbirko sladčičarskih izdelkov.

**fine bonbone,
pecivo itd.**

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna

Založna knjigarna

Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno.

Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačilca, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov

tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrť leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Fran Govèkar v Ljubljani.